

KÜRESEL DİYALOG

4.2

Bir yılda 14 dilde 4 sayı

Bir Meslek Olarak Sosyoloji

Dorothy Smith,
Herbert Gans

Sosyoloji ve Politika Arasında

Nicolás Lynch
ile Söyleşi

Ukrayna'daki Ayaklanma

Volodymir Paniotto,
Volodymir Ishchenko

İklim Değişikliği

Yuan Tseh Lee ve
Andrew Wei-Chih Yang,
Herbert Docena

Çin'in Gerçek Devrimi

Feizhou Zhou,
Yonghong Zhang,
Ying Xing

- > Güç Kolonyalitesi
- > Chiapas'tan: Eşitsiz Bir Dünya İle Yüzleşmek
- > Suriye Hapishanesinde
- > İran'da Kadınların Şaşırtıcı İlerleyişi
- > Jan Szczepanski: Riskli Bir Köprü Kurma
- > Polonya Yüksek Öğreniminin Neoliberal Kontrolü
- > Yüksek Öğrenim Reformuna İlişkin Açık Mektup
- > Küresel Diyalog Türkiye Ekibi

BÜLTEN

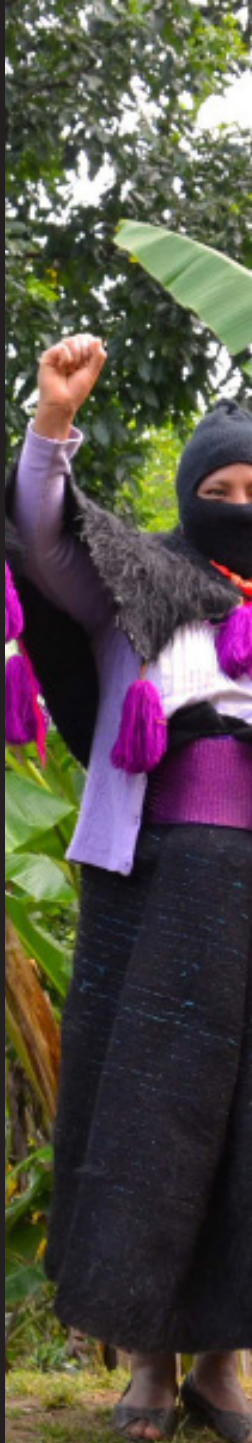

International
Sociological
Association

CİLT 4 / SAYI 2 / HAZİRAN 2014
<http://isa-global-dialogue.net>

KD

> Editörden

Eşitsiz Bir Dünya İle Yüzleşmek

Bu *Küresel Diyalog*'un, Temmuz ayında Yokohoma'da yapılacak olan, 5500'ün üstünde rekor sayıda katılımcının olması beklenilen, Uluslararası Sosyoloji Derneği'nin Dünya Sosyoloji Kongresi öncesi yayımlanan son sayısı. Kongrenin teması, "*Eşitsiz Bir Dünya İle Yüzleşmek*", hızla bu yüzyılın en önemli konularında biri olma yolunda. Thomas Piketty'nin *21. Yüzyılda Kapital*'inin yarattığı heyecandan örnekle ekonomistler bile bir zamanlar sosyolojinin tekelinde olan bu alana akın etmekte.

Küresel Diyalog'un bu sayısı da eşitsiz bir dünya ile yüz yüze gelmektedir. Yuan Lee ve Andrew Young, Herbert Docena tarafından altı çizilmiş bir nokta olan, küresel ısınmayı tersine çevirmedeki ortak ilgilerimizin bizi nasıl böldüğünü benzer şekilde ortaya koyuyorlar. İklim Değişikliği konulu Birleşmiş Milletler Konferansı'nda bildirdiği şekliyle, Birleşik Devletler liderliğinde, güçlü olanın "çözümlerini" nasıl diğerlerinin yararına olduğunu söyleyerek, nasıl geride kalanlara empoze ettiğini tanımlıyor. Geride kalanlar, hem fikir olmasa da, şimdiye kadar, güçsüz ve parçalanmışlardı Biz bunu César Germana tarafından bir çok küresel eşitsizliğin merkezinde olarak açıklanan güç kolonyalitesi şeklinde görebiliriz. Biz bunu, bu sayıda Volodymyr Ishchenkove Volodymyr Paniotto'nun makalelerinde, Soğuk Savaş sonrası yeniden dirilişte, hüküm süren oligarşilere karşı yürütülen isyancı ayaklanmaların bölünmesi ve bastırılmasının Ukrayna'daki işleyişinde görüyoruz.

Uluslararası küresel eşitsizliğin, neden ulusların içerisindeki eşitsizlik kadar yükselmediğinin bir sebebi, özelde Hindistan ve Çin gibi yarı-çevrede bulunan ülkelerin yükselişidir. Ama bunun bedeli ne? Çinli sosyologlar Feizhou Zhou, Ying Xing ve Yonghong Zhang, Şangay ve Pekin'in ısıldayan kalelerinin arkasına, yeni seçkinlerin hayal edilemeyecek servetini besleyen, toprağı elinden alınan köylü-işçilerce meydana getirilmiş, yeni kentsel alanlara dönüştürülmüş kırsal iç bölgelere geçtiler. Öğrendiğimiz üzere, protestolarına karşı üstünlük gerçekten fazla olduğu halde, köylüler bunu itirazsız kabul etmediler.

"Ekmek, özgürlük, sosyal adalet" tezahuratı ile, 3 yıl önce Mısırlılar Mübarek diktatöryasını yıktılar. Demokrasiyi deneyimledikten sonra, tekrar ordunun baskıcı yönetimi ile karşı karşıya kaldılar. Arap Baharı'nın vaatleri başka yerlere de savruldu, Suriye'de sivil savaş çıkmasıyla Ürdün, Lübnan ve Türkiye'ye mülteciler akın etti. Hakkında daha az bildiğimiz şeyler, bu sayıda Abdulhay Sayed tarafından anlatılan Suriye hapishanelerindeki işkenceye dair korkular. Ama bütün bölgede kasvet yok. İranlı sosyolog, Shirin Ahmad-Nia 1979 Devrimi'nden bu yana kadınların malvarlığında yaşanan dramatik iyileşmeyi anlatıyor. En beklenmedik yerde ortaya çıkan beklenmedik bir ilerleme.

Bu arada, Doğu Avrupa, Varşova Halk Sosyolojisi Laboratuvarı tarafından tanımlanan tahmini sonuçlarla, şimdilerde yüksek öğrenime ulaşan bir neoliberalizmin etkisinde bulunuyor. Ayrıca bize çok farklı bir çağı hatırlatarak, 1966'dan 1970'e kadar Uluslararası Sosyoloji Derneği'nin başkanlığını yapmış olan, "insan yüzlü sosyalizm"e gerçekten inanan ve savunuculuğunu yapan Jan Szczepański'nin etkili bir portresini ortaya koydular.

>Küresel Diyalog 14 dilde [Dünya Sosyoloji Derneği'nin web-sayfası](#)nda bulunmaktadır.

> Başvurular burawoy@berkeley.edu adresine gönderilebilir.

Tanınmış feminist **Dorothy Smith**, feminizm ile nasıl tanıştığını ve sosyolojide farklı bir yaklaşımı olan kurumsal etnografiyi nasıl geliştirdiğini anlatıyor

Amerikalı tanınmış sosyolog **Herbert Gans**, halk sosyolojisi kavramını sosyologların gelecek ile ilgilenmesi gerektiğini belirterek illettmiştir..

Perulu sosyolog ve politikacı olan **Nicolás Lynch** yaşam boyu yönelimler ile istikrarsız sol kanat politikalar ve bilim insanı olarak üretken kariyerini nasıl birleştirdiğini anlatmakta.

> Yayın Ekibi

Editör: Michael Burawoy.

Yönetici Editörler: Lola Busuttil, August Bagà.

Yardımcı Editörler:

Margaret Abraham, Tina Uys, Raquel Sosa,
Jennifer Platt, Robert Van Krieken.

Danışman Editörler:

Izabela Barlinska, Louis Chauvel, Dilek Cindoğlu,
Tom Dwyer, Jan Fritz, Sari Hanafi, Jaime Jiménez,
Habibul Khondker, Simon Mapadimeng, Ishwar Modi,
Nikita Pokrovsky, Emma Porio, Yoshimichi Sato,
Vineeta Sinha, Benjamin Tejerina, Chin-Chun Yi,
Elena Zdravomyslova.

Bölgesel Editörler

Arap Dünyası:

Sari Hanafi, Mounir Saidani.

Brezilya:

Gustavo Taniguti, Juliana Tonche, Andreza Galli,
Renata Barreto Preturlan, Ângelo Martins Júnior,
Lucas Amaral, Rafael de Souza.

Kolombiya:

María José Álvarez Rivadulla,
Sebastián Villamizar Santamaría,
Andrés Castro Araújo, Katherine Gaitán Santamaría.

Hindistan:

Ishwar Modi, Rajiv Gupta, Rashmi Jain, Jyoti Sidana,
Ritu Saraswat, Nidhi Bansal, Uday Singh.

Iran:

Reyhaneh Javadi, Najmeh Taheri, Hamidreza Rafatnejad,
Faezeh Esmaeili, Saghar Bozorgi, Faezeh Khajezadeh.

Japonya:

Kazuhisa Nishihara, Mari Shiba, Kousuke Himeno,
Tomohiro Takami, Yutaka Iwadata, Kazuhiro Ikeda,
Yu Fukuda, Michiko Sambe, Yuko Hotta,
Yusuke Kosaka, Shuhei Naka, Kiwako Kase,
Misa Omori, Kazuhiro Kezuka.

Polonya:

Krzysztof Gubański, Emilia Hudzińska, Kinga Jakiela,
Kamil Lipiński, Karolina Mikołajewska,
Mikołaj Mierzejewski, Adam Müller,
Przemysław Marcowski, Patrycja Pendrakowska,
Zofia Penza, Konrad Siemaszko.

Romanya:

Cosima Rughiniş, Ileana-Cinziana Surdu,
Adriana Bondor, Ramona Cantaragiu, Ioana Cărtărescu,
Miriam Cihodariu, Daniela Gaba, Mihai Bogdan Marian,
Mădălin Răpan, Alina Stan, Elena Tudor.

Rusya:

Elena Zdravomyslova, Anna Kadnikova,
Elena Nikiforova, Asja Voronkova.

Tayvan:

Jing-Mao Ho.

Türkiye

Yonca Odabaş, Günnur Ertong, İlker Uurlu,
Zeynep Tekin Babuç.

Medya Danışmanları: Gustavo Taniguti, José Reguera.

Yayın Danışmanı: Abigail Andrews.

> Bu Sayıda

Editörden-Eşitsiz Bir Dünya İle Yüzleşmek	2
Bir Meslek Olarak Sosyoloji– Kurumsal Etnografinin Kökenleri Dorothy E. Smith, Kanada	4
Bir Meslek Olarak Sosyoloji – Geleceğe Bakış Herbert Gans, ABD	6
> LATİN AMERİKA'DAN	
Sosyoloji ve Politika Arasında Bir Nicolás Lynch Röportajı, Peru	8
Güç Kolonyalitesi César Germana, Peru	11
Chiapas'tan: Eşitsiz Bir Dünya ile Yüzleşmek Markus S. Schulz, ABD	14
> ORTADOĞU'DAN	
Suriye Hapishanesinde Abdulhay Sayed, Suriye	17
İran'da Kadınların Şaşırtıcı İlerleyişi Shirin Ahmad-Nia, İran	19
> UKRAYNA'DA BAŞKALDIRI	
Euromaidan Bir İsyanın Profili Volodymyr Paniotto, Ukrayna	21
Hiç Başlamayan Devrim Volodymyr Ishchenko, Ukrayna	24
> İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ	
İnsani Gelişimi Dönüştürme Juan Tseh Lee ve Andrew Wei-Chih Yang, Tayvan	26
İklim Değişikliği Kaderimiz Piyasaya Bağlı Herbert Docena, Filipinler	28
> ÇİN'DEKİ DEĞİŞİM ve DİRENÇ	
Çin Kentleşmesinde Dram ve Yıkım Feizhou Zhou, Çin	32
Toprak Gaspi ve Talanı Yonghong Zhang, Çin	34
Yerinden Edilmiş Popülasyonların Protestolarını Yönlendirmek Ying Xing, Çin	36
> POLONYA'DAN	
Jan Szczepański – Riskli Bir Köprü Kurma Adam Müller, Kamil Lipiński, Mikołaj Mierzejewski, Krzysztof Gubański ve Karolina Mikołajewska, Polonya	38
Polonya Yüksek Öğreniminin Neoliberal Kontrolü Dariusz Jemielniak ve Karolina Mikołajewska, Polonya	40
Yüksek Öğrenim Reformuna İlişkin Açık Mektup Varşova Üniversitesi Halk Sosyolojisi Laboratuvarı ve Krakov Jagiellonian Üniver- sitesi Eleştirel Birimi, Polonya	42
Küresel Diyalog Türkiye Ekibi	44

> Kurumsal Etnografinin Kökenleri

Dorothy E. Smith, Viktorya Üniversitesi, Kanada

Dorothy Smith.

Onu her şekilde beni içine çeken, entellüktüel yaşantımı ona adamaya çağıran bir şey olarak görürken, meslek olarak sosyolojiyi yazmak zor. Ben rastlantı eseri bir profesyonel sosyolog oldum, yada bir seri rastlantı sonucu; öncelikle, kişisel tarihime dair rastlantılar ve sonrasında dahil olduğum ve yerleşik sosyoloji ile ilişkimi radikal şekilde dönüştüren iki sosyal hareketin tarihsel rastlantıları sonucu.

Rastlantılar: 1952 yılında ciddi şekilde sekreteryaya işlerinden sıkılmış olduğumdan ve bir üniversite derecem olursa daha ilgi çekici işlere sahip olabilirim diye düşünerek Londra Ekonomi Okulu'na gittim. Burada sosyal bilimler alanında lisans derecesi aldım, Bill Smith ile tanıştım ve evlendim ve sonrasında Londra Ekonomi Okulu'nda sosyal antropolojide uzmanlaşmış olsam da, sosyoloji doktora programına girebilmek için onunla birlikte Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi'ne gittim.

Dorothy Smith feminist sosyoloji ve günlük yaşamı geniş tanımıyla özellikle "yönetim ilişkilerinin" içine yerleştirmesi ile bilinen "kurumsal etnografi"nin öncülerindendir. "Kadınlar için Sosyoloji" gibi temel makalelerden başlayarak, *Problemli Günlük Yaşam: Feminist Sosyoloji* (1987), *Gücün Kavramsal Pratikleri: Bilginin Feminist Sosyolojisi* (1990) ve *Geleneksel Etnografi: İnsanlar için Sosyoloji* (2005) gibi kitapları içeren gibi bir çok klasik çalışmanın yazarıdır. Amerikan Sosyoloji Derneği ve Kanada Sosyoloji ve Antropoloji Derneği'nden sayısız ödül almıştır. Onun ilhamından hareketle, Kurumsal Etnografi Üstüne bir Uluslararası Sosyoloji Derneği tematik grubu bulunmaktadır (TG06).

Berkeley radikal şekilde yeni bir deneyim oldu. Londra Ekonomi Okulu'nda bu şekilde bir sosyoloji öğretilmiyordu. Durkheim, Marx, Weber ve diğer sosyal teoristler okutuluyor ve tartışılıyordu; nüfusu, ırkın hayali genetik teorilerini, sosyal felsefe pratiğini ve etiği öğrendik; konuştuk ve münazara ettik. Berkeley'de aldığım derslerde yeterli bir not almak için öğretmenlerin görüşlerini kabul etmem gerektiğini farkedip şoka uğradım. Ayrıca, politik tartışmanın kampüs dışında bırakılmasına da şok oldum- hala McCarthy çağındaydı.

Geçmişe baktığımda, 1955'ten 1963'e kadar süren üniversite sürecime baktığımda, sosyoloji politik açıdan belirsiz geçmişinden bağımsız şekilde ayrı bir uzmanlaşmış disiplin olarak yapılıyordu. Şikago okulu ile olan bağları devre dışı bırakılmış ve McCarthy döneminden başlayarak değişen ve değişmeye devam eden politik düzende, Berkeley'deki sosyologlar ve diğer yerlerdeki sosyalist poli-

tika ile olası bağları baskılayan yolları yenilemekle oldukça meşguldüler (Bu hala C. Wright Mills'in çalışmalarında sürmektedir). Talcott Parsons'ın "Sosyal Eylemin Yapısı" Marx ve Marxist düşüncenin yerinin olmadığı bir sosyal bilim dizayn etmede etkili şekilde ilham verici olmuştur. O dönemde sosyolojinin yeniden dizaynı yeni kavramsal üretimleri içeriyordu; örneğin, sosyal tabakalaşma sınıf kavramının yerine geçiyordu, ya da, ticari firmaların artan toplumsal hakimiyeti bağlamında organizasyonel teorinin boş rasyonelliğini geliştirdiler. (tabii ki, sonraki idari devirler için, kullanıma hazır.)

Rastlantılar: Eşim Bill, 1963 yılında bir sabah aramızdan ayrıldı; iki çocuğumuz vardı ve o zaman biri sadece 9 aylıktı. Sadece bakım veren değil aynı zamanda ana gelir getiren olarak da sorumlulukla baş başa kalmıştım. Bu sebeple yayın yapmak zorunda olduğumu anladım. Araştırma yapmayı ve yazmayı seviyordum ama yayınlamanın bir değeri olduğunu düşünmemiştim; artık değişmek zorundaydım; bir profesyonel olmak zorundaydım. Ve yaptım.

1968'de Kanada'daki İngiliz Kolombiya Üniversitesi'nde bir işe başladım. Büyük oğlum, o zaman 8 yaşındaydı, ve biz bunu bir kaç seçenek arasından seçtik (üniversiteler o günlerde genişliyordu) çünkü Vancouver'a ait bir haritaya baktığımızda, üniversitenin bulunduğu yarımada'nın kuzeyinin hiç yol olmayan bir bölge olduğunu gördük.

Rastlantılar: Ancak bu iki yıllık deneyim içerisinde, Kanadalılaşma hareketi beni solladı. Kanadalılaşma edebiyat ve tarihte fazla avantajlıydı ama Kanada'daki sosyologlar yetişmeye çalışıyordu. Farkettik ki, biz çokça Amerika temelli, ama görece İngiltere'nin kayda değer olmayan etkisinde bir sosyoloji öğretiyoruz. Orjinal ve kendine özgü Kanadalı sosyal bilimciler vardı, ama biz "Sosyoloji" öğretiliyorduk ve onlar buna dahil değildi. Farkettim ki benim öğrettiğim sosyolojinin gerçekte içinde yaşadığım toplumla bağları yoktu. Berkeley'deki eğitimim beni Roma'nın hükümünü taşıradı sürdüren bir Roma İmparatorluğu elçisi gibi davranmaya hazırlamıştı.

Bu ana kadar, yeni Kanada vatandaşı olmuş biri olarak, eğitimimde öğrendiğim sosyoloji ile Kanada toplumunu anlamaya çalıştım. Londra Ekonomi Okulu zamanlarından hatırladığım gerçek insanlarla, onların çalışmaları ve yaşadıkları şartlarla başlayan bir sosyal bilime bağlılık ile Marx ve Engels okumalarımı hatırladım. Marx'ı tekrar okudum. Sosyal süreci anlama yöntemi olarak ideolojiyi eleştirisini

farkettim. Gördüm ki, bir sosyolog olarak içinde yaşadığımız toplum ile farkındalık içinde bulunmak, sosyolojinin yerleşik teorilerinin, kavramlarının, anafikrinsel ayrımlarının ve metodolojilerinin içine inşa edilmiş olan emperyalizmden farklı bir durumdu.

Ama sonra kadın hareketi geldi ve 2 yada 3 yıllık bir süreç sonunda, beni olabileceğimi tahmin etmediğim kişiye dönüştüren değişimi yaşadım. Ve Berkeley'de üzerime yapışan sosyoloji radikal şekilde farklıydı. Kadınların nesne olduğu bir sosyoloji üretmek, uzun dönemde, benim tutkum oldu; ortada yoktu; oluşturulmak zorundaydı, ve benim öğrettiğim, bunu sahiplenene ve ileriye götürenlerle diyalog içinde meydana getirildi. Biz keşfettiklerimizin bizi nereye götüreceğini bilmiyorduk ama bunu gerçekleştirmeye kararlıydık.

Şimdi "kurumsal etnografi" denen şey o söylev ve çalışmalarımızda, konuşmalarımızda ve yazılarımızda süregelen araştırma ve keşfetme diyalogundan ortaya çıktı. Bu sosyolojinin bir türü mü? Eğer, bu tanımlama, bir üniversite derecesi almak için mecburi olan klasik sosyoloji teorisi ve metod derslerinde sunulan sosyolojik ortadoksluğun üstünlük kurması anlamına geliyorsa, değil. Bu bir metodoloji mi? Hayır, değil. Belki, gerçek insanların deneyimlerine bağlı, onların yapıp etmeleri ve yaptıklarının nasıl özellikle bireysel durumların ötesine geçen ilişkiler tarafından koordine edildiğinden temellenen farklı veya alternatif bir sosyoloji olarak görülebilir. Burası benim bir çalışma diyalogunda diğer kurumsal etnografcılarla aktif şekilde çalıştığım nokta. Keşfetmek bir meslek değildir-devam eden bir çekim ve birlikteliktir.

Ve hala, sosyoloji, kurumsal etnografinin büyük ölçüde yer bulduğu (ayrıca hemşirelik gibi diğer alakasız alanlarda da bulunuyor) söyleysel ve kurumsal alanı sağlıyor. Bugünün sosyolojisi artık Berkeley'deki öğrenimim sırasında yaymayı öğrendiğim empoze edilmiş uyumluluk derecesinde değil. Toplumu daha iyi anlamak derdinde olanlar tarafından bir çok yöne götürülmüş durumda. Burada ben kurumsal etnografcılarının amaçladığı şekilde insanların sorun ve zorluklarını- C.Wright Mills'in önerdiği gibi- umumi konulara dönüştürebilen bilgiyi üretme fikrini paylaşan araştırmayı ve düşünmeyi buldum. ■

> Geleceğe Bakış

Herbert J. Gans, Kolombiya Üniversitesi, Amerika Birleşik Devletleri

Herbert Gans.

50 yıldır **Herbert Gans** Birleşik Devletler'deki en üretken ve en etkili sosyologlardan biri durumundadır. Bu zaman zarfında, kentsel yoksulluk ve yoksulluk karşıtı planlama alanlarında öncülerden biri oldu. Kent Köylüleri (1962), Lewittownlular (1967), Popüler Kültür ve Yüksek Kültür (1974), Neyin Haber Olduğuna Karar Vermek (1979), Fakire Karşı Savaş: Altsınıf ve Yoksulluk Karşıtı Politika (1995) gibi klasiklerin ve yakın zamanda geleceğe dair iyimser bir senaryo olan 2033 Amerika'sını Hayal Etmek (2008) adlı kitabı da içeren sayısız kitabın yazarıdır. Bir halk sosyoloğu olarak, düzenli olarak gazete ve dergiler için yazılar yazdı, ve bir sosyal planıcı olarak aktif şekilde halka yönelik politika değerlendirmelerinde yer aldı. İçinde Amerikan Sosyoloji Derneği Başkanlığı da dahil olmak üzere, bir çok ödül ve onura mazhar oldu.

Birleşik Devletler, diğer modern ekonomilere benzer şekilde, daha başka politik ve sınıfsal eşitsizliklerle sonuçlanabilecek, yeni ve uzun sürmesi olası bir ekonomik eşitsizlik döneminin yükselişini deneyimliyor. Sonuç olarak, sosyologlar bu eşitsizlikleri, özellikle bunların getireceği toplumsal değişimler ve toplumsal sonuçları anlamada kendilerinin ve disiplinlerinin hangi rolleri oynamaları gerektiğini kendilerine sormak zorundalar.

Ancak, bir bütün olarak bu disiplin ülke için daha anlamlı olmaya ihtiyaç duyuyor ve bu yüzden kendini daha görünür ve değerli hale getirmeye çalışıyor.

Eşitsizliklerdeki mevcut yükseliş küresel olsa da, ulusal politik ekonomilerdeki farklar, ve ulusal sosyolojiler her ülkenin kendi cevaplarını bulması gerektiğini söylüyor- küresel gereklilikler ve sonuçlar da bunun yanında değerlendiriliyor. Sıradaki ise bir Amerikalı sosyoloğun Amerikan sosyolojisinin nereye yönelmesi gerektiğine dair daha detaylı bir senaryosu, ya da dilerse vizyon önerme çabası.

Eşitsizlikleri ölçmek adına oldukça iyi işler halihazırda çıkartılıyor ama sosyoloji bunun Amerikan halkı ve kurumları üstündeki etkilerine daha fazla eğilmek durumunda. Eşitsizliğin ekonomik, politik ve sosyal görünüşlerine dair mikro-sosyolojik bakış açıları

şimdiye dek olduğundan daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyuyor. Mümkün olan her durumda, sosyolojik araştırma politika yönelimli olmalı. Bir çok sosyoloğun uzmanlığının dışında olduğundan, gerçek halka yönelik politika geliştirmede yer alması beklenemeyebilir. Ancak, politika savunucuları, politika yapıcılar, analistler ve eşitsizliklere yönelik halk politikalarını eleştirenlerce sorulan soruların cevaplarını bulmaya yardımcı olacak araştırmalar yapılabilirler.

Ekonomistler ve politik bilimciler ülkenin seçkinlerini ilgilendiren konularla uğraşmaya eğilimli olduklarından beri, sosyoloji dikkatini seçkin olmayanlara yöneltmek durumundadır. Ge-

lecekteki araştırmalar en savunmasız Amerikalıları, özellikle şüphesiz yükselen eşitsizliklerden kimsenin olmadığı kadar fazla etkilenecek olan alt orta gelir grubunu dikkate almak durumundadır. Bunlar arasında, hükümetin içinde ve hükümet tarafından en az temsil edilme olasılığı olanlar ve en sık kamusal söylevlerin dışında bırakılanlar öncelikli olmalıdır.

Sosyoloji bu gruplar için konuşmaz ama onların sorunlarına yönelik araştırmalara odaklanabilir. Çalışmalar özellikle en önemli eşitsizliklerin sosyal, duygusal ve diğer sonuçlarına odaklanmalıdır. Örneğin, son bir kaç on yılda ve son bir kaç yılda, özellikle, aşağı doğru hareketlilikte, yukarı hareketliliğin başarısızlığına dair hayal kırıklıklarında ve azalan beklentilerde dramatik bir artış görülmektedir. Sosyologlar uzun zaman önce aşağı doğru hareketliliğin süreçlerini ve etkilerini temel bir araştırma alanı yapmaya başlamış olmalıydı.

Buna ek olarak, sosyologlar aşırı yoksulluğun uzun vadeli sonuçlarına, örneğin bunun bir çok nesilde sürebilecek post-travmatik stres bozukluğu gibi sonuçları olabileceğine dair hipotezlere daha fazla dikkat göstermek durumundadır. Aynı zamanda, araştırmacılar insanların çeşitli yoksulluk seviyelerinde, aşağı hareketliliğe nasıl direndiklerini, onunla nasıl savaştıklarını ve nasıl başettiklerini anlamaya çalışmalıdır. Uygun şekilde dizayn edildiğinde, bu tip araştırmalar politikalara ve siyasete yardımcı olabilecek ip uçları sağlayabilir.

Daha da önemlisi, sosyolojinin alt orta gelir grubuna ilgisi, onları yoksullaştırma ve aynı yerde tutmada etkili

kuvvetler, kurumlar ve ajanlara kadar da uzanmalıdır. Artan eşitsizlik yapıcılarının üstüne çalışmak, kurbanlarla ilgili daha fazla şey öğrenmek kadar önemli bir çalışma konusudur.

Aynı zamanda, sosyologlar disiplinin toplumsal işlevselliğini ortaya koymak için daha çok şey yapmalıdırlar. Bu en iyi şekilde güncel konularla, olaylarla ve anlaşmazlıklarla alakalı yeni araştırma sonuçları ve fikirlerini ortaya koymakla yapılır. Bundan daha kolay, sosyologların “literature” katkıda bulunmaya ve diğer disiplinler kaygılara daha az önem vermeleri gerekir. Zaten bilineni gereksiz şekilde ortaya koyan araştırmalarla daha az meşgul olmak da işe yarayabilir.

Sosyologlar ayrıca diğer sosyal bilimlerin göz ardı ettiği veya gerçekten görmediği konuları ortaya çıkarmaya da devam etmelidir. Toplumun ön ve arka planında olan, başka araştırmacıların ilgisini çekmeyen yada gözünün önünde olmayan konulara ilişkin daha çok araştırma ortaya koymalıdır.

Mümkün olduğu sürece, sosyoloji nicel ve nitel deneysel çalışmayı öncelikli tutmalıdır. Büyük Data’ya erişilebilirlikteki artışa rağmen, disiplin, özellikle etnografik alan çalışmaları yoluyla küçük data toplanmasına ve analizlerine konsantre olmaya da devam etmelidir. Toplumu insanlarla birlikte, grupların ve organizasyonların içinde olup anlamaya çalışarak gerçekleştirilen sosyoloji çalışmaları, Amerikalıların ülkeleri hakkındaki bilgilerine en fark yaratan katkı olacaktır.

Disiplin, ayrıca, eskideki etiketleme teorisi, yakın zamanın bağlantılı ve

inşacı teorilerileştirmesi gibi geleneksel bilgiyi sorgulayan çerçeve ve bakış açıları ile yenilikçi ve cesur teorileştirmelere ihtiyaç duymaktadır. Yükselen eşitsizliklerden kaynaklanan ülkedeki değişiklikler Amerikan toplumuna dair yeni bakış açılarını gerektirmekte ve ortaya çıkarmaktadır.

Bunların ötesinde, sosyoloji, temiz ve teknik olmayan bir İngilizce ile halkın dikkatini çekebilecek şekilde yeni sosyolojik düşünceler ve bulgular ortaya koyarak halkın geneline ulaşmak için daha fazla mücadele etmelidir. Halk sosyolojisi olarak bilinen şeyin en önemli zorunluluğu eğitimsizleri ve lise öğrencilerini eğitmektedir, ancak alakalı araştırmalar halkın geneline de ulaşabilir olmalıdır. Araştırmacılar temel ve profesyonel sosyoloji dilinde yazmayı öğrenmişse de, halk dilinde yazmayı da öğrenmek durumundadır. Aynı zamanda, halk sosyolojisi üreten sosyologlar sadece temel araştırma alanında çalışan sosyologların pozisyonlarına, statülerine ve diğer ödüllere haiz olabilecek nitelikte olmalıdır.

Söylemeye gerek olmadığı şekilde, yukarıdaki senaryo geleceğe dair sadece bir kişinin ortaya koyduğu bir senaryodur, ancak başkalarının yeni şeyler önerebileceği umuduyla kaleme alınmıştır. Disiplin, şimdilerde, geleceğine dair daha fazla düşünmeye ihtiyaç duymaktadır, öyle ki gelecek şimdiki zaman olduğunda bu gelecek le daha akıllıca baş edebilsin. ■

> Sosyoloji ve Politika Arasında

Bir Nicolás Lynch Röportajı

Nicolás Lynch.

Nicolás Lynch, Peru'ya bağlı Lima'da bulunan San Marcos Ulusal Üniversitesi'nde bir sosyoloji profesörüdür. Kendisi Perulu Sosyologlar Koleji'nin (1998-2000) olduğu kadar Peru Eğitim Bakanlığı'nın başkanlığını (2001-2002), Cumhurbaşkanlığı Danışmanlığı'nı (2002), Arjantin Peru Başkonsolosluğu (2011-2012) görevlerini de yürüttü. New York Yeni Sosyal Araştırma Okulu'ndan Sosyoloji PhD derecesi, Meksika Latin Amerika Sosyal Bilimler Okulu'ndan Sosyal Bilimler alanında MA derecesi aldı, bir çok Amerikan üniversitesinde misafir profesör olarak bulundu. Los jóvenes rojos de San Marcos [San Marcos'ın Kırmızı Gençliği], La transición conservadora [Muhafazakar Değişim], Una tragedia sin héroes [Kahramansız Bir Trajedi], El pensamiento arcaico en la educación peruana [Peru Eğitiminde Arkaik Düşünce], Los últimos de la clase [En Kötü Eğitim], ¿Qué es ser de izquierda? [Sağcı Olmak Ne Demek] ve El argumento democrático sobre América Latina [Latin Amerika İle İlgili Demokratik Tartışma]'yı da içeren bir çok akademik makale ve kitap yayınladı. 14 yıl La República adındaki Lima gazetesinde politik köşeyazarlığı ve Otra Mirada [Diğer Bakış] adlı politik analiz blogunun editörlüğünü yaptı.

MB: Bir sosyolog olarak kariyeriniz politikanın içinde ve dışında da çok sıradışı. Gerçekten, belki buradan başlamalıyız: Siz bir politikacı mı yoksa bir sosyolog musunuz?

NL: Ben bir sosyologum, sadece eğitimini aldığım için değil sosyolojiyi sevdiğim için de. Ben politikayı seven bir sosyologum. Ama gerçek şu ki, ben sosyal değişimin ölüm kalım meselesi olduğu bir ülkede doğdum, bu sebeple ergenliğimden bu yana politik aktivitelerin içinde yer aldım.

MB: Bu ilginç. Max Weber hevesli bir politikacıydı, ama her zaman sosyolojiyi politikadan ayrı olarak gördü, bu açıkça sizin için geçerli değil. Haklı mıyım?

NL: Benim için sosyoloji bir bilim, ama sosyal bir bilim, yani biz üzerinde çalıştığımız dünyanın aynı zamanda bir parçası olan sosyal aktörleriz. Latin Amerika'da oldukça itibarlı olan Alain Touraine gibi sosyologlar, bu "aktörün sosyolojisinin" altını çiziyor ve bence bu konuda haklı. Başlangıçtan bu yana, sosyolojik araştırmalarım politik yaşamımla bağlantılı oldu. Bir çok kitabım bunu yansıtmakta. .

MB: Şimdi sizin en son politikada yer alışıza dönelim. Siz Peru'nun Arjantin büyükelçisiydiniz. Bu nasıl oldu?

NL: 2009 yılı sonunda, büyük bir kampanya ile ikinci geldiği 2006 seçimlerine onunla katılmış arkadaşların davetiyle, Başkan Humala'nın seçim takımının bir parçası oldum. Kendini solcu nasyonalist ama, aynı zamanda, Sendero Luminoso'ya [Shining Path] karşı "kirli savaşta" savaşmış bir emekli kara subayı olarak tanımlayan birine katılmanın cazibesine direnmiştım. 2006'daki aynı seçimlerde, sosyalist solun kötü sonuçları beni ve diğer arkadaşları Humala kuvvetlerine katılmaya itti. Bugünden baktığımda, o zamanki içgüdümün doğru olduğunu görüyorum, ama aynı zamanda baştan aldatıldığımı düşünüyorum. Humala ve eşinin tek istediği kendi yararları için güç sağlamaktı.

MB: Yani sizin seçim kampanyasına desteğinize karşılık, Başkan Humala size Arjantin Büyükelçiliği fırsatını önerdi. Sizin Buenos Aires’de ne yapmanızı istiyordu?

NL: Beni Arjantin’e bir çok politik amacı gerçekleştirmem için gönderdi. Peru’nun Arjantin ile ilişkileri iyi değildi çünkü Humala’da önceki hükümet (Alan García tarafından yönetilen Apra Partisi) ilerleyen politik pozisyonundan dolayı Arjantin hükümetinden hoşlanmıyordu. Başkan bana bu ilişkiyi iyileştirme görevini verdi, yaptığım da buydu. Bu, Güney Amerika entegrasyonu ve UNASUR (Güney Amerika Ulusları Birliği) açısından özellikle önemliydi. Humala, benden Peru’yu entegrasyon haritasının içine katmamı istedi ve bu benim görevimin odak noktasıydı

MB: Bu işin zorlukları ve tatmin edici tarafları nelerdi?

NL: Öncelikle Buenos Aires’deki hayat, özellikle kültürel ve entelektüel hayat, muhtemelen Latin Amerika’daki en zengin olan yaşamdır. Arjantin de, güçlü politik geleneklerinin ışığında özellikle ilginç olmakla birlikte, önemli sosyal ve politik değişim süreçlerinden geçiyordu. Arjantinliler, servetin yeniden dağılımı, insan hakları ve dünya güçlerinden ekonomik olarak bağımsızlaşma anlamında inanılmaz gelişmeler kaydettiler. Diğer Latin Amerika ülkelerine kıyasla, Arjantin iş hakları ile birlikte resmi işlerde en yüksek istihdam oranlarına sahiptir. Latin Amerika’da alışık olmadık şekilde, 1970’lerin baskıcı döneminde yer almış olan 200 askeri personeli mahkum ettiler. Bu değişimlerin sonucu olarak, Arjantinliler, bölgede benzeri olmayan güçlü bir vatandaşlık duygusu geliştirdiler

MB: Ama hepsi bir anda sonlandı, doğru mu? Aniden işinizi kaybettiniz?

NL: Benim de katkıda bulunanlarımdan biri olduğum sol bir platform tarafından seçilmiş olan Humala hükümeti sağa yöneldi. Tabi ki, bu bir gecede olmadı, uzun bir süreçti. İlk önce, kabinenin ilerlemeci kanadını dışarıda bıraktı, sonra solcu kongre üyeleri ile yollarını ayırdı ve en son olarak, onun ilerlemeci kökenlerine bağlı olan herkesten ayrıldı. Peru sağının ve Amerikan hükümetinin baskılara direnmek yerine, değişime yönelik amaçlarından uzaklaştı ve önceki 20 yılın neoliberal ajandasını sürdürmeye karar verdi. Humala hükümeti sağa yöneldikçe, sonuçta başkanın yeni dostları benden kurtulmak istediler ve bir tuzak hazırladılar. Belki benim hatam önce istifa etmemekte oldu. Ama böyle karışık politik durumlarda iyi muhakeme yapmak oldukça zor oluyor.

MB: Sizin için hazırladıkları tuzak neydi?

NL: Ocak 2012 sonlarında, Buenos Aires’deki Peru Başkonsolosluğu’nda iken, suçlarından ötürü hapiste olan liderleri için af isteyen Shining Path adlı terörist bir organizasyonun politik yüzü olan Movadef’in yasallaşması için kampanya düzenleyen bir grup Perulu’dan bir mektup aldım. 10 ay sonra, Kasım başlarında, bu mektuba istinaden, sağ yöne-

limli bir Peru gazetesi, beni bir Movadef sempatisanı olarak gösterdi ve görevimden kovulmam gerektiğini söyledi. Hükümet beni savunmadı ya da bir soruşturma yürütmedi. Sağ kanadın iddiasından o kadar korkmuşlardı ki istifa etmemi istediler. Tabi ki, Movadef ya da Shining Path ile hiç bir bağım olmamıştı. Gerçekte, 1982’de Shining Path bana ölüm tehdidi içeren bir mektup göndermişti, o zamanlar bir çok arkadaşına yönelik suikast düzenlemişlerdi. Onlar asla kendi hareketlerini eleştirmeyen bir terörist gruptur. Suçlamaların yanlışlığına bakılmaksızın, hükümetin içindeki ve dışındaki sağ yönelimli gruplar benim hükümetten ayrılma-mı sağlayacak kadar güçlülerdi.

MB: Evet, Peru’da politikanın ne kadar güvenilmez olduğunu biliyorum. Ama bu sizin ilk kez hükümette yer almanız değildi. 2001’de Peru’ya demokrasiyi tekrar inşa etmenin peşinde koşan Toledo Hükümeti zamanında Eğitim Bakanı’ydınız. Bana bundan biraz daha bahsedin.

NL: Bu Fujimori’nin diktatörlüğüne karşı başlayan direnişin bir sonucuydu. Ben bu rejimi yıkma amaçlı koalisyonun bir parçası olan sivil bir organizasyonun, Foro Democrático’nun bir üyesiydim. Liberal kökenli bir merkezci olan Toledo, o zaman Peru demokrasisi için yeni bir başlangıç sundu ve farklı arka planları olan insanlardan oluşmuş bir kabine meydana getirdi.

Benim amacım bölgenin en kötülerinden biri olan eğitim sistemimizi geliştirecek eğitim reformları başlatmaktı. Çok düşük bir bütçeyle uygulamaya geçildi ve sonuçları çok düşük kalitede oldu. İki düşmanla baş etmek zorundaydım: Dünya Bankası ve Maocu öğretmen sendikası. İlki, her zaman olduğu gibi, herşeyi özelleştirmek istiyordu ve ikincisi üyelerinin her tür işinin değerlendirilmesini engelleyerek, iş güvenliğini her koşulda sürdürmek istiyordu. Reformu siyasi ajandaya sokmada başarılı olduk ama Toledo bu insanlardan gelen baskılara dayanmada başarısız oldu ve sonuç olarak beni ve takımımı kovdu.

MB: Görüyorum ki politika tehlikeli bir iş, özellikle sol görüşlerinizden hiç vazgeçmediğiniz düşünülürse! Öyleyse bu bağlamda sosyoloji geri çekilirken size bir şey verdi mi? Bu belirsizlikle karşı karşıya olduğunuzda size şevk verdi mi? Ama aynı zamanda sizin siyasetinize de katkısı oldu mu? Diğer bir deyişle sosyoloji politikleştirdi mi?

NL: Bu sadece bir şevk değildi. Sosyoloji Peru toplumunu ve Peru’nun bölgedeki ve dünyadaki konumunu anlamama yardımcı oldu. Eğitim anlamında,örneğin, sosyoloji Peru eğitiminin sorunlarının uluslararası ajansların inanmamızı istediği gibi teknik sorunlar olmadığını, ideolojik ve siyasi olduğunu anlamama yardımcı oldu. Sosyoloji bana, eğitimin kalitesinin iyi notlar alma meselesi ile ilgili olmadığını, ama dünyadaki yerinize dair bir kollektif öz-anlayış ve aitlik duygusu ilgili olduğunu anlamama yol açacak araçları sağladı.

Akademiye hiç terketmedim. 34 yıldır Peru’nun en ünlü ve eski üniversitesi olan San Marcos Üniversitesi’nde sosyoloji

>>>

öğretiyorum. Bu yıllar boyunca en az 9 büyük araştırma projesinde görev aldım. Bunlar bir kaç kitap haline geldi, tabi ki bazıları diğerlerinden daha önemli, bazıları daha politik, bazıları daha sosyolojik.

MB: Kitaplarınızın çok az bir bölümü çevrildi, bu nedenle belki bu araştırma projelerinin ana fikirleri ya da en azından politikayla bağlantısını gösteren, önemli gördüğünüz bir yada ikisinden bahsedebilirsiniz.

NL: Evet, onların İngilizcilerinin olmaması, Amerikan akademisi ile karışık bir ilişkimin olmasından kaynaklanıyor olabilir. Örneğin, popülizm çalışmamı ele alalım. neden popülist neoliberalizmin ortaya çıkmadığını açıklamaya çalışarak 90'ların sonunda Latin Amerika'da olan popülizme ilişkin bir yazı yazdım, ki bu bir anlamda çelişkiydi. Tarihsel olarak popülizmin bölge ve demokrasi adına iyi olduğuna ilişkin yazdım. İspanyolca yayınlandıktan sonra, onu Amerika'da önemli bir dergiye gönderdim. Aylar sonra, popülizmin ne olduğunu bilmediğimi anlatan uzun bir eleştiri aldım. Tamam, farklı düşünüyorlar dedim. Ama sorun, aynı dergide benim makalemin İspanyolca versiyonunu referans vererek beni eleştiren bir makale yayınladılar. Yani makalem yayınlanacak kadar iyi değildi, ama eleştirilecek kadar iyiydi! Bir çok kez aynı argümanla karşılaştım: eğer farklı düşünüyorsan, neyden bahsettiğini bilmiyorsun demektir.

En son kitabım teori ve pratikte Latin Amerika demokrasisine farklı yaklaşımlar ile ilgili. Bunu bölgedeki yeni ilerlemeci hükümetlerin- Hugo Chávez'den Lula'ya, Correa, Evo Morales ve the Kirchners'a -nasıl servetin yeniden dağılımını, sosyal adaleti ve katılımcılığı destekleyen yeni bir tür demokrasi geliştirmeye çalıştıklarını açıklamaya çalışarak yazdım. Kitabın amacı baskıcı olandan farklı olarak dönüşüm ve sağlama söylemleri ile gelen demokratik rejimlere ilişkin yeni bir bakış açısı sunmaktır.

MB: Ve bugün sizin sosyolojinizin politik tartışmalara girebildiği yollar var mı?

NL: Oh evet! Örneğin, son bir kaç aydır Peru'da orta sınıfa ilişkin bir tartışmamız vardı. Neoliberaler ve araştırma şirketleri garip bir gelir dağılımı tablosunu esas alarak Peru'nun %70'inin orta sınıf olduğunu iddia ediyorlar. Sonuç olarak biz de bir kaç arkadaşla birlikte - yıllar sonra tekerrardan bir kez daha- bu uzmanların teori ve pratikte nasıl yanlış yönlendiğini ve sosyolojinin bu konulara dair nasıl daha kesin ve sofistike bir anlayışı olduğunu göstermek için sosyal yapı, sosyal sınıf ve sınıf çatışması üzerine yazıyoruz.

MB: Sosyoloji PhD derecenizi Birleşik Devletler'de aldınız ve periyodik olarak oraya dönüyorsunuz. Aslında sizinle de ilk tanıştığımız yer Wisconsin Üniversitesi'ydi. Perulu bir solcunun Birleşik Devletler'de işi ne?

NL: MA derecemi Meksika'da aldım ve değişik akademik birliktelikler için tüm Latin Amerika ve Avrupa'da bulundum. Birleşik Devletler'de, diğer ülkelerde olduğu gibi, çalışmak için bir çok yer seçeneğinin çokluğu vardı. 80'lerde çok iyi ve ilerlemeci bir üniversite olan Yeni Sosyal Araştırma Okulu'nda doktora derecemi tamamladım. Madison, Wisconsin gibi yerlerde de ziyaretçi öğrenci olarak bulundum. Amerika'nın ötesinde de diyalog ve teması arzulamalıyız diye düşünüyorum. Birbirimizle aynı fikirde olmamızın önemi yok, ama birbirimizi anlamak zorundayız.

MB: Merak ediyorum, yaşam öykünüzde, belki ilköğretim veya aile arka planınızda aynı anda sizi iki yöne de politika ve sosyoloji- itmiş olan bir şeyler var mı?

NL: Evet, bir çok insan için ben Peru politik sahnesine uyuyorum. Yüksek orta sınıf kökenliyim. Yerli kökenim yok ve iyi bir eğitim aldım (ya da aldığımı düşünüyorum). Belki içiçe geçmiş parçalardan oluşan bu ikili hayata kendimi adamama neden olan, Peru'daki devam eden korkunç sosyal adaletsizliğin gerçekliği. Ama hem politika hem sosyoloji yapıyor olmaktan ötürü mutluyum. Dediğim gibi birbirlerini destekliyorlar. Pişmanlıklarım yok

MB: Artık hükümetin dışında olarak, kendinizi nasıl meşgul ediyorsunuz? Hala politika ile ilgileniyor musunuz? Daha fazla mı yazıyor sunuz?

NL: Evet, politikanın içindeyim. Peru'da neredeyse her bölgede temeli olan bir sol koalisyonun üyesiyim. Gelecek 2014 bölgesel seçimleri için iyi muhtemel adaylarımız var. Ayrıca bir grup arkadaşımızla organize ettiğim bir websitem var, internet üstünden politik analizler için bir platform. Her gün neredeyse 15.000 email adresine analizlerin olduğu bir haber sayfası gönderiyoruz, bir radyomuz var ve ayrıca halka yönelik politikaları analiz ettiğimiz yazılar yazıyoruz. Söylediğim gibi, ayrıca San Markos Üniversitesi'nde dersler vermeye devam ediyorum ve Peru Cumhuriyeti'nin temelleri ve geleceği ile ilgili uzun bir politik makale olan bir kitabı tamamlıyorum.

MB: Eminim Max Weber sizi çok kıskanırdı- aynı evde hem sosyoloji hem politika, ikisini birbirine bağlayarak ve hala ikisini birbirine karıştırmayarak! Bu muhteşem röportaj için çok teşekkürler. ■

> Güç Kolonyalitesi Peru'dan bir bakış açısı

César Germana, Nacional Mayor de San Marcos Üniversitesi, Lima, Peru

Perulu sosyolog, Aníbal Quijano – kolonyalitenin büyük ismi.

sosyal bilimlere uygulandığı şekliyle bilme yolları.1972'den bu yana, sosyal bilimlerde – zorunlu olarak- yenden organize edilmesi anlamında bir değişim karmaşası görmekteyiz.20. yüzyılın ikinci yarısında sosyal düşüncede meydana gelen derin değişimlerin anlamlı açıklamalarından biri Gulbenkian Komisyonu Raporu'dur (Wallerstein, 1997). Bu rapor bilginin Avrupa-merkezci yapılarının, hem merkezdeki hem çevredeki ülkelerde, nasıl yıpratıcı olduğunu, ve sosyal ve tarihsel gerçekliği anlamada yeni alternatif şekiller geliştirmeyi amaç edinen düşünce okullarının nasıl ortaya çıktığını gösteriyor.

Bilginin yapısı anlamında Avrupa-merkezçiliğin, gücün kolonyal-modern modeli olarak kabul edildiğini ve garanti altına alındığını farzediyorum. Bu doğal ve toplumsal dünyayı algılamamızın ve organize etmenin özel bir yoluna denk geliyor. Bu 3 temel inanca dayandırılmaktadır.

İlki, basitleştirmeye olan inanç. Descartes'e göre, karmaşık süreçleri anlamak için her birini izole şekilde çalışabilmek adına onları mümkün olan en çok parçaya bölmek gerekir, böylece "açık" olan basitleştirilmiş olan olur. Bu bakış açısı o zaman, disiplinlerin her biri kendi konu ve çalışma yöntemlerine sahip entelektüel kategoriler olarak oluşumunu ortaya koyan, artan şekilde bilginin kompartmanlaştırıl-

Son 500 yıldır dünyaya hakim olan, modern-kolonyal gücün bütün modelinin yapısal bir krize karşı karşıya olduğuna dair yeterli kanıt var. Bu bütün güç yapısının en köklerine inen bir kriz: mevcut tarihi sistemde çözülemeyecek ve sosyal birlikteliğin yeni formlarının yaratıl-

masını gerekli kılan bu zorluklar bütün unsurlarına ve katmanlarına kadar yükselmiş durumda- toplumsal cinsiyet ilişkilerine, iş ilişkilerine, siyasetle ilişkilerine, özneler arası ilişkilerine ve doğa ile ilişkilerine.

Özellikle önemli olan özneler arası yapılarıdaki krizler- ve özellikle

>>

masını ve özelleştirilmesini üretiyor. Disiplinler ayrıca bölümlerin temeli- ni oluşturan ve modern üniversitele- rin kurumsal yapısını oluşturan ku- rumsal kategorileri de oluşturuyor.

Avrupa-merkezci bilginin ikinci- ana kavramı toplumsal ve doğal sistemlerin sabitliği inancı. Bu kav- ramlaştırma, gerçekliği basit ve bili- nebilir yasalara göre işleyen düzenli bir dünya olarak görüyor. Bu bilgi- nin, bizim ne olacağını tahmin etme- mizi sağlayacağı ve bu sayede, sa- dece doğal dünyayı değil toplumsal dünyayı da kontrol edebileceğimiz varsayılıyor. Bu inanç, determinizme ve geri döndürülebilirlik fikrine yol açıyor, diğer bir deyişle bu olaylar ve dolayısıyla yaratıcı bir süreç olarak tarihin tasfiyesi tekrar edilebilir.

Üçüncü temel inanç, nesnellik, bu özneyi dışarda bırakarak ger- çekliği olduğu gibi görebileceğiniz prensibi. Bu inancın sonucu bilginin değerden bağımsız olduğu fikrinin kabulüdür.

Gücün kolonyal-modern modelin- de, Avrupa-merkezçilik kendini bil- ginin tek meşru şekli olarak empoze eder, bu şekilde sömürülmüş kişile- rin bilgi yapılarını marjinalize eder, altlaştıır ve yok eder. Bu insanlar tarafından bin yılda oluşturulmuş ve sosyal varoluşlarının özel biçimleri- ne temel olma işlevi gören bu bilgi, vahşi şekilde baskılanır ve kenara itilir, bu şekilde gerçek sahipleri bu tip bilgi biçimlerinden kurtulmaya çalışır ve kendileri de kendilerini aşağı olarak görmeye başlar.

Bilginin Avrupa-merkezci yapıları- nı radikal şekilde sorgulayan en açık düşünce akımlarının ortaya çıktığı yer, gücün kolonyal-modern mode- linin çevresinde bulunuyor. Bu bakış açısına büyük katkılar postkolonyal çalışmaları, alt grup(sınıf) çalışma- larını ve Afrikalı entellektüellerin üretimlerini içeriyor. Bu akımların içinde, “kolonyalite-gücün dekolon- izasyonu” ile alakalı olan analitik yaklaşım, Avrupa-merkezci bilgiye karşı en ümit verici alternatifleri ve mevcut dünyanın eğilimlerini anla- ma kadar gelecek için seçenekler arasından düşünebilme yolunu öne- riyor. 2010 Ağustos’unda Lima’da Aníbal Quijano tarafından düzenle-

nen Diskolonyalite ve Küresel Kriz- lerin Soruları semineri, kesinlikle önceki tartışmaların zirvesi ve gü- cün kolonyalitesine dair analitik per- spektifin başlangıç noktasıydı.

Gücün kolonyalite-dekolonyali- zasyonunun analizi, Avrupa-merkez- ci düşünüşün kapılarını kapattığı önemli soruları ortaya koyabilme- mize yol açan, bilgiye dair bir pers- pektif - gerçekliği algılama, sorgula- ma ve insanların toplumsal yaşamı ile ilişkili tepkilerini organize etme yolu- öneriyor. O, bilgi üretiminin Av- rupa-merkezci biçimlerine bir mey- dan okuma olarak ortaya çıkmakta, çünkü modern-kolonyal kapitalist sistemin egemen bilgi yapılarının temellerini sorgulamaktadır. Bu maka- lenin amacı, bilgiye dair bu alterna- tif bakış açısında gizli epistemolojik ve teorik önermeler ve olasılıkları in- celemektedir. Onun, sosyal teorisinin yeniden organizasyonuna katkıda bulunan bazı en önemli sorgulama çizgilerini keşfetmeyi umuyorum.

Aníbal Quijano’nun yenilikçi te- orilerini takiben, 1492’de Avru- pa’nın daha sonra Amerika olarak adlandırdığımız fethi ile, temel ka- rakteristiklerinin kolonyalite ve mo- dernite olduğu, gücün nevi şahsına münhasır bir modeli ortaya çıktı. Bir tarafta, bu kolonyalite sırasında ta- nımlanmıştı, bununla birlikte fetih sırasında oluşan güç ilişkisi insanla- rın temel sosyal sınıflandırmasının merkezi olan “ırk” fikri ile birbirine dolandı. Başka bir anlatımla, fethedenler fethettiklerini aşağı insanlar olarak görüp, “Kızılderili” ve “siyah- lar” olarak tanımlarken, kendilerini üstün insanlar olarak gördüler ve “beyaz” olarak tanımladılar. Top- lumsal ilişkileri yerleştirirken, “ırk” fikri yerel halkın ve Afrikalı kölele- rin sömürülmesi ve hakimiyet altına alınmasında meşrulaştırıcı oldu ve koloniyeler İspanya ve Portekiz’den bağımsızlıklarını elde ettikten son- ra bile, güç modelinin kabulünde gerekli bir özellik olarak ortaya çıktı. Bu hem hükmedenlerin hem hükmedilenlerin tahakkümü doğal kabul etmesini garanti ediyordu. Bu esnada, temel göstergeleri ola- rak bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi sunması, toplumsal hayatı artarak rasyonalize etmesiyle birlikte, mo- dernite kolonyalitenin diğer bir yüzü

olarak sunuldu.¹

Epistemolojik dekolonizasyon Av- rupa-merkezci bilgi yapılarının üstü- ne inşa edildiği varsayımları sorgula- mak ve daha eşitlikçi ve demokratik bir gelecek için gerçekçi seçenekler ortaya koyabilmek adına toplumsal hayatın sistematik bir anlamasını geliştirmede daha verimli alternatif yorumlamalar önermek durumunda- dır. Ben sosyal yaşama dair Avrupa yollu bilgi üretmenin önermelerini sorgulamada 5 usul ve gücün kolon- yalite-dekolonizasyonunun analizin- den ortaya çıkan 5 alternatif yorum- lama öneriyorum.

1. Sosyal hayatı anlamada devleti analitik bir çerçeve içerisinde sor- gulama. Devlet yapıları sosyal iliş- kilerin içinde tanımlandığı sınırlar olarak değerlendirilmemelidir. Bu yüzden, 16. Yüzyılda Amerika olarak tabir edilen yeri Avrupa’nın fethet- mesi ile ortaya çıkan gücün küre- sel- modern-kolonyal modelini ana- liz birimi olarak alma ihtiyacı söz konusu

2. Sömürgeciler ve sömürülenler arasındaki tahakküm ve sömürü ilişkilerini anlayabilmek için kolon- yal güç kavramını sorgulama. Bu şe- kilde, sadece ekonomik, hukuki ve politik sömürü ve tahakkümü değil, aynı zamanda modern kolonyal sis- temin içerisinde, bu güç ilişkilerinin aynı zamanda “ırk” kavramı ile ku- şatılmış sembolik ve meşrulaştırıcı düşünce kalıpları ile nasıl içiçe geç- tiğini inceliyoruz. Yani, güç ilişkileri- nin irksallaştırılması gücün küresel, kapitalist, Avrupa merkezci modelini teşkil ediyor.

3. Basitleştirmenin epistemoloji- sini, özellikle, kompleks süreçleri anlamının parçaları birbirinden bağımsız çalışabilmek adına onları olabildiğince çok parçaya ayırmayı gerektirdiği inancını sorgulama. Gü- cün kolonyalitesinin analizi, gücün küresel, modern-kolonyal modelini bir tarihi bütün olarak anlamakta ısrar ediyor. Bu açıdan, gücü, birbiri ile yakın şekilde içiçe geçmiş hete- rojen unsurların karmaşık bir siste- mi olarak görüyor, bu 16. Yüzyılda

ortaya çıkmış ve 19. Yüzyılda küresel anlamda etkisini genişletmiş-şimdilerde bir çatallaşma sürecine yada yapısal kriz içine girmiş bir sistem. Bu bakış açısından, politik, ekonomik ve sosyokültürel alanların keyfi ayrımı işlevsel değil; hatta, biz bunları bütün bir tarihsel sürecin içindeki anlar olarak görmeliyiz. Ayrıca, bu alternatif hipoteze göre, 19. Yüzyıl Avrupa'sındaki sosyal bilimlerin tarihi oluşumundan ortaya çıkan, toplumsal bilginin özelleşerek disiplinlere ayrılması, epistemolojik olarak doğrulanabilirliğe sahip değil. Bunun yerine, tek işe yarar uzmanlaşma, spesifik sorunlar veya çalışma alanları etrafında olmalı.

4. Özne ve nesneye dair bilginin ayrımını sorgulama. Buradaki itiraz, iki bakış açısı da gerçeğin- özelde sosyal gerçekliğin, tam olarak anlaşılmasını sağlamadığı için hem nesneleştirmeye (özneyi destekliyor) hem de özneleştirmeye (nesneyi destekliyor) yöneliktir. Başka bir deyişle, öznenin dışında gerçekleşen bir dünya olduğunu anlamaya ihtiyaç var- ama özne, ölçmede olduğu gibi bilginin üretimine müdahale ediyor, örneğin neyin ölçüleceğini belirleme gibi. Yani, bilgi özneler arası bir ürün şeklinde ortaya çıkıyor, özneler arası yapılar ve gerçeği ortaya koyan epistemolojik kurallar - sosyal kural-

lar- şeklinde anlaşılabilir.

5. Bilimsel ve humanistik bilginin ayrımını sorgulama. Eğer bilimsel bilgi sadece deneysel yöntemlerle gerçeğin araştırılması ile ilgileniyor ve humanistik bilgi etik ve estetik değerleri tartışıyor ise, gücün kolonyalitesi analizine dair bakış açısı bilginin, üretim süreci içinde, bir çırpıda doğru, iyi ve güzel olmasının önemini vurgular. Bu nedenle biz kolonyalite ve modernitenin rasyonalize edildiği ve büyüden arındırıldığı tekrar cezbedici hale gelmiş bir dünya ararız.

Sonuç olarak, burada, genel ve aynı zamanda spesifik teorileri daha fazla değerlendirmek için bir çok yöne genişletilebilecek bilgi üstüne bir perspektifimiz var: gücün küresel modelinin, krizlerinin ve onun yerine konulabilecek tarihsel alternatiflerinin en geniş alanları ile ilgilenen genel teoriler; ve gücün tarihsel modelinin en özel alanları ile ilgilenen spesifik teoriler. ■

¹ Anibal Quijano gücün kolonizasyonu kavramını 1991 yılında ortaya çıkardı. Daha sonra fikri Quijano ve Wallerstein (1992) ve Quijano (1993, 2000a, 2000b, 2000c, 2001, 2003, 2004, 2007, 2009 and 2010) gibi bir çok başka metinde genişletti. Bu konuyla ilgili bir tartışma için, bu metinlere bakınız: Mignolo (2003), Escobar (2003) ve Pachón Soto (2007).

Referanslar:

- Escobar, A. (2003) "Mundos y conocimientos de otro modo: El programa de investigación de modernidad/colonialidad latinoamericano." *Tabula Rasa* 1: 51-86.
- Mignolo, W. (2003) *Historias locales/diseños globales: Colonialidad, conocimientos subalternos y pensamiento fronterizo*. Madrid: Akal.
- Pachón Soto, D. (2007) "Nueva perspectiva filosófica en América Latina: el grupo Modernidad/Colonialidad." *Peripecias* 63.
- Quijano, A. and Wallerstein I. (1992) "Americanness as a Concept or the Americas in the Modern World-System." *International Journal of Social Sciences* 134, UNESCO: 617-627.
- Quijano, A. (1991) "Colonialidad y modernidad/racionalidad." *Revista del Instituto Indigenista Peruano* 13.29: 11-20.
- Quijano, A. (1993) "Raza, etnia y nación en Mariátegui: cuestiones abiertas." In: Anibal Quijano et al. (eds.) *José Carlos Mariátegui y Europa: El otro aspecto del descubrimiento*. Lima: Amauta: 167-188.
- Quijano, A. (2000a) "Colonialidad del poder, eurocentrismo y América Latina." In: Edgardo Lander (ed.), *Colonialidad del saber: eurocentrismo y ciencias sociales. Perspectivas latinoamericanas*. Buenos Aires: CLACSO/UNESCO: 201-246.
- Quijano, A. (2000b) "Colonialidad del poder, globalización y democracia." In: *Tendencias básicas de nuestra época*. Caracas: Instituto de Altos Estudios Internacionales Pedro Gual: 21-65.
- Quijano, A. (2000c) "Coloniality of power and social classification." In: *Journal of World-Systems Research* 6.2: 342-386.
- Quijano, A. (2001) "Colonialidad, poder, cultura y conocimiento en América Latina." In: Walter D. Mignolo (ed.), *Capitalismo y geopolítica del conocimiento. El eurocentrismo y la filosofía de la liberación en el debate intelectual contemporáneo*. Buenos Aires: Signo: 117-131.
- Quijano, A. (2004) "O 'movimento indígena' e as questões pendentes na América Latina." In: *Política externa* 12.4: 77-97.
- Quijano, A. (2007) "Don Quijote y los molinos de viento en América Latina." In: *Investigaciones Sociales* 10.16: 347-368.
- Quijano, A. (2009) "Des/colonialidad del poder: El horizonte alternativo." In: *Pasado y Presente* 21.
- Quijano, A. (2010) "'Bien vivir' para redistribuir el poder: Los pueblos indígenas y su propuesta alternativa en tiempos de dominación global." In: *Oxfam Annual Report 2009-2010: Pobreza, desigualdad y desarrollo en el Perú*.
- Wallerstein, I. (1997) *Abrir las ciencias sociales*. México: Siglo XXI.

> Chiapas'tan:

Eşitsiz Bir Dünya İle Yüzleşmek

Markus S. Schulz, Urbana-Champaign Illinois Üniversitesi , USA,
Program Üyesi 2014 ISA Dünya Kongresi Komite Üyesi
ve ISA Gelecek Araştırmaları Araştırma Komitesi Başkanı (RC07)

İtibar mücadelesindeki yerli Maya kadınları .
Fotoğraf Markus Schultz.

2 014 yılı, Kanada, Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından imzalanan Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nın (NAFTA) 20. yıl dönümüdür. NAFTA farklı gelişmişlikteki ülkeler arasında imzalanan bu tip ilk anlaşmaydı, ve bu nedenle sonraki anlaşmalara ve 20 Pasifik'e sınırı olan ülke arasındaki Trans-Pasifik Ortaklığı ve Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı gibi mevcut ortaklıklara temel bir referans oldu. 1. Bush döneminde düşünülmeye başlanan ve Clinton döneminde hayata geçirilen bu an-

laşma , çevre meselelerini ve işçilerin çıkarlarını göz ardı ederek, ithalat-odaklı birlikteliklerden kar etmenin amaçlandığı, tarifeleri aşağı çeken bir model getirdi.

2014 ayrıca Chiapas'taki yerel yükselişin de 20. yılına işaret eder. Zapatista'lar NAFTA yürürlüğe girdiğinde göğşe çıkarıldıklarında, toprak, sivil haklar,daha onurlu bir yaşama dair mahalli tartışmaları küresel bağlamdaki demokrasi ve sosyal adalet gibi geniş tartışmalara bağladılar. Yıllar geçtikçe, Zapatista'lar eleştirel bir söyleve ve karşılığında Seattle, Prag, Cenova ve küresel seçkinlerin dünya

>>

Komunal çalışma– Chiapas yaylarındaki bir araziye organik turplar için hazırlama
Fotoğraf Markus Schultz.

ekonomisinin neoliberal yapılanmasını yürüttüğü diğer zirve yerlerde geniş çaplı gösterileri organize eden uluslararası aktivist ağlarının oluşumuna ilham kaynağı oldular.

Kitle iletişim araçlarının spot ışıkları Chiapas'tan çevrilmiş olsa da, Zapatista hareketinin sönüğünü düşünmek hata olur. İsyan devam ediyor, ama değişen şekillerde. Bozguncu Maya toplulukları kendi kendine yönetimin halk formunu deneyledikleri özerk konseyler oluşturmaktalar. Mahalli ve bölgesel meclislerin devreden delegeleri, açıklaması itaat ederek yönetmek olan “mandar-obedeciendo” prensibi ile birbirine bağlı durumdalar. Aralık 2012’de, Zapatista’lar, dağlık yerlerdeki en önemli kent olan San Cristobal de las Casas’da on binlerce kişinin sessiz bir yürüyüş yapmasını sağlayarak, güçlerini ortaya koydular.

Geçen yaz, Zapatista’lar, özgürlükten ne kastettiklerini öğrensinler diye topluluklarına ziyaretçileri davet ederek en son girişimlerine başladı. Onların “Küçük Okulları” (escuelitas) durumu tersine çevirdi: Dünya yerlilere gelişmeyi öğretmek için çağırılmamıştı, aksine kendi deneyimlerini görmek, dinlemek ve bu deneyimlerden öğrenmek, nasıl bir sosyal alternatif yarattıklarını, özerk kendi-kendine yönetimin katılımcı yapılarını oluşturdıklarını görmeleri için çağırılmış-

lardı. Escuelitas’lar yüksek sahnelerdeki büyük konuşmalar için değildi, günlük direnişlerin yaşanmış tecrübelerini ilk ağızdan öğrenmek içindi.

Her yaştan, içinde aktivistlerin, ressamların, entellektüellerin, tarım işçilerinin, müzisyenlerin, şairlerin, sokak satıcılarının, öğrencilerin ve hayatın bir çok alanından sempati-zanların dahil olduğu Meksika’nın dışından ve diğer ülkelerden 1200’den fazla insan yolculuk etti. Eğitim ücreti yoktu. Oda ve yatak, hatta ulaşım ücretsizdi. İsimsiz yardımlara imkan vermek için mühürlü bir kanavoz doluşturılırken, katılımcılardan sadece eğitim materyalleri içim 100 peso (en fazla 10 dolar) kadar bir ücret istendi. Zapatistalar büyük bağışçılarcın kendilerini çok fazla dolu hissetmemelerini, parası olmayanların da utanmamaları gerektiğini açıkladılar.

Ortak toplantılar Zapatista’ların vizyonları ve onlara rehberlik eden prensipleri ile ilgili soru sorma ve cevaplar alma imkanı sağladı, ancak asıl öğrenme aylar boyunca ziyaretleri hazırlayan topluluklarda yer aldı. Her öğrenciye toluluğun onda vücut bulduğu bir Votán, yada koruyucu ve eğitici verildi. “Sadece bir öğretmen yoktur” diye açıkladı Zapatista’ların sözcüsü Subcomandante Marcos, “bunun yerine öğreten, gösteren, biçimlendiren ve bunun içinde ve içerisinde insanın öğrendiği ve aynı za-

manda öğrettiği bir kolektif vardır”.

Gardiyanlardan birinin, genç bir Tzotzil, hikayesi onun neslindeki bir çokları için deneyim teşkil etmektedir. 2 yıllık ortaokul öğrenimine sahip biri olarak, şimdi kendisi topluluğa ait ilkokulda öğretmenlik yapıyor. O, Cancún’da hayatın başka bir yolunu deneyimledi. Para kazanma madeninin büyüüne kapılarak, büyük şehre gitti ve yapı sektörü, restoranlar ve otellerde çalıştı. Şehrin parlak-beyaz binalarının ve tatil yerlerinin ihtişamından nasıl büyüendiğini, ama aynı zamanda sahil şeridinde ve zengin semtlere bir kaç blok ötede nüfusun çoğunun sefil yoksulluğunu gözlemlediğini anlattı. Bir yıldan fazla, etrafta çıkıntılık yaparak, hatta bahşişlerde ve de yevmiyelerde aldatılarak, nakit ekonomisindeki bu tarz bir hayata tahammül etti. Saygınlığı disipline, topluluğu rekabete tercih etti.

İsyandan 20 yıl sonra, Zapatista topluluklarının takvimi kendi ihtiyaçlarına, değerlerine ve önceliklerine göre belirledikleri özerk bir okul sistemi şimdi yürürlüktedir. Bölgesel merkezlerin birinde öğrencilerin sık mesafeli taşıma yollarından otürü tipik olarak 2 hafta kalacakları bir ortaokul inşa etmeye başladılar. İlkokullar yerel topluluk seviyesinde biraz okumuşluğu olanların eğiimci olduğu durumda bulunmaktadır. Zapatista’lar, bu sistemi hükümet tarafından

yürütülen, yerel dili konuşmayan ve ailelerinden ve kentsel konfordan uzaklaştırılarak horlanan öğretmenlerin olduğu resmi okullardan daha üstün görmektedir. Zapatista öğretmenleri, eğitim destekleyicileri olarak çağırılmayı tercih ediyorlar çünkü birlikte öğrenmenin daha birlikte bir biçimi lehine geleneksel yukarıdan aşağıya yapılmayı reddediyorlar. Bu öğretme maaşa tabi değil. Topluluk, onlara barınma, yemek ve topluluk işlerinden muafiyet ve giyinme için küçük bir imkan sağlıyor.

Bir toplulukta yaşamı paylaşma arazide çalışmayı, sebze yetiştirmeyi, meyve toplamayı, yüzmeyi ve çamaşır yıkamayı, yemek hazırlamayı, birlikte yemeyi, şarkı söylemeyi ve hikayeler anlatmayı içeriyor. Parasal ölçülerle tanımlanırsa, benim yazın kaldığım topluluğun yaşam standartları oldukça fakirdi. Kerpiç kulübeler basitti ve yerleri çoraktı. Ne modern aksesuarlar vardı, ne de elektrik kablolarına ulaşım. Diğer taraftan, bir çok avantaj da vardı. Düzen, gürültülü otoyollardan veya kirli sanayi bölgelerinden uzak ve huzurluydu. Yakındaki bir ırmak temiz içme suyu sağlıyordu. Diet genelde mısır tortillası, pirinç, fasulye, sebzeler, arada bir yumurta, ama daima ne et ne de ticari içecekleri içeriyordu. Geniş çapta yerel üretimdi, taze, organik ve lezzetliydi. Belki daha önemli olan, topluluk güçlü bir onurluluk gösteriyor ve özerklikleri ile gurur duyuyordu.

Mısır Maya'ların tarımsal geçim kaynaklarının ana direğidir. NAFTA, Meksikalı köylüleri, yüksek hükümet destekleriyle endüstriyel ölçekte geniş tekil aşılama ile mısır üretimi

yapılan Birleşik Devletler ile yarışmaya maruz bıraktı. Bu, insanları topraklarını terk etmeye ve kentlerde yada yurt dışında iş aramaya itti. Zapatista'lar kendi "milpa"larında, sık sarp dağ eteklerindeki, mısır hasadı bittikten sonra mısır köklerini kullanan, yenilebilir otlar, kabak ve özellikle fasulye gibi diğer bitkilerin de bulunduğu küçük arazilerde, geleneksel yöntemlerle kendi tüketimleri için mısır yetiştirmeye devam ettiler. Zapatista'lar Monsanto gibi dev şirketlerce propagandası yapılan GMO tohumlarına karşılar. 9000 yıldır Mezoamerikan tarımı tarafından geliştirilmiş genetik çeşitliliği, Birleşik Devletler tarımsal işkollarının tarım ilaçlarına dayalı, doğallığı az olan mal çeşitlerinin darlığı ile kıyaslıyorlar.

Büyük bir değişim toplumsal cinsiyet ilişkilerinde gerçekleşti. Devrimci Kadın Hukuku toplumsal cinsiyet eşitliğini destekledi. Bu derin kökleri olan patriarşi ile bir kırılma sağladı, bazı topluluklar buna diğerlerinden daha hızlı uyum gösterdi. Örneğin, ulaşım ve yemek masraflarının çokluğu ile karşılaştıklarında, ortaokuldan çok uzakta yaşayan bazı aileler, kızları yerine oğullarını okula gönderebiliyordu. Ancak, yeni neslin toplumsal cinsiyet eşitliğini kucaklamaya daha hazır olduklarına dair bir çok kanıt var. Örneğin, genç erkekler artık kıyafetleri yıkamanın kadınların görevi olduğunu düşünmüyor, bu kendi kendine çamaşır yıkamalarından anlaşılıyor. Bunun gibi, artan sayıda kadın kendine kendine yönetim meclislerinde eğitim ve sağlık destekçileri olarak hizmet veriyor.

Meksika hükümetinin Zapatis-

ta'lara karşı stratejik tepkisi zaman içerisinde farklılık gösterdi. Meksika ve dışındaki büyük protestolardan sonra, askeri kampanyalarını durdurdu. Daha yakın zamanda, hükümet Zapatista mevkilerinin çok yakınına bir Kırsal Sürdürülebilir Kent ve montaj fabrikası yapımına sponsor oldu. Hala, tarımsal yardımlar suyunu çekince köylülerin topraklarını hızlıca elden çıkarmaları için akıllarını çecek söz verilmiş işler ortada yok ve yapılmasının hata olduğu düşünülen gıcır gıcır, parlak renklere boyanmış evler çoğunlukla boş durumda. Topluluklara şimdilerde askeri müdahale olmasa da, askeri uçakların alçak yükseklikten yaptığı uçuşlar endişe veriyor. Zapatista'lar mevcut Meksika başkanını sadece adaletsiz bir seçim sistemine ve kitle iletişim aldatmacılarına bağlı olarak iktidara gelmiş biri olarak görüyor. Zapatista'ların bakış açısına göre politik sistem o kadar yozlaşmış ki onlar tüm politik partilerle anlaşmayı reddediyorlar.

Zapatistalar direnişi aynı zamanda politik, siyasi, ekonomik ve kültürel. Bu içselleştirilmiş bir itiraza dayalı sosyal bir model yaratarak, kendi kendini yönetim ve asgari geçim için çalışmakla ilgili. Onların sosyal adalet sorusuna cevapları özgürlükle başlıyor. İzin istemiyorlar, birşeyler yapıyorlar. Yapısal uyum politikaları dünya çapında kentlerin gecekondularını arttırdı; artık gelişimi baştan başa yenilenme olarak algılamak lazım. Küresel amaçları olan ve eşitsizlik sorunlarına uyumlu bir sosyoloji Küresel Güney'in çevrelerindeki halk isyanlarına ilgi göstermekten fayda sağlayabilir. ■

> Suriye

Hapishanesinde:

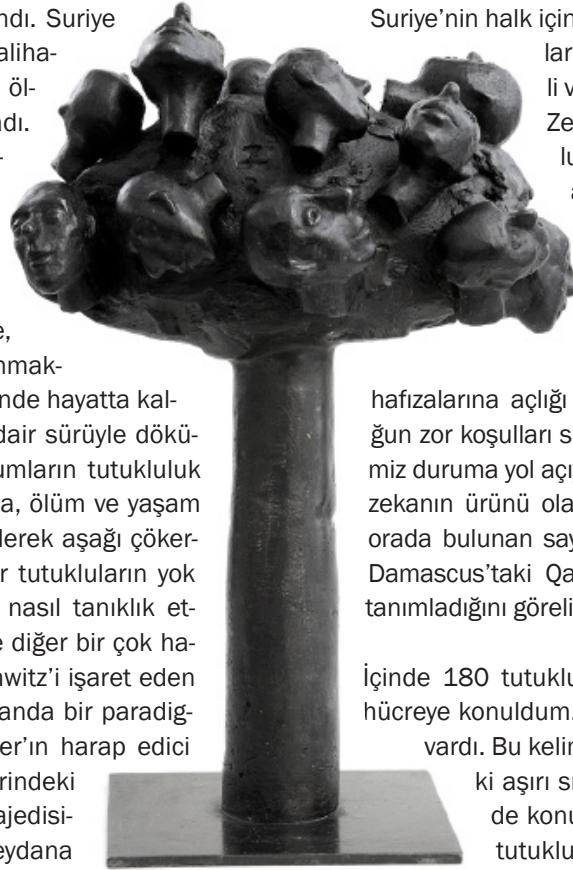
Kopuş ve Öznesizleştirilme

Abdulhay Sayed, geçmişte Damascus Üniversitesi'ndeydi, Suriye

Suriye tutukevlerinde aç bırakılmış ve işkence edilmiş tutukluların cesetlerinin binlerce kaçak fotoğrafını analiz eden, Katar tarafından finanse edilen rapor, bağımsız bir eski Birleşmiş Milletler savcı ekibi tarafından kaleme alındı. Suriye tutukevleri, tutuklu öldürmenin haliha-zırda şüphelenilen “endüstriyel öl-çeği”ne dair ilave kanıtlar sağladı. Rapor, şimdiki Suriye rejiminin hapishanelerinin rezalet tutukluluk koşullarını gösteren Suriye'nin insan hakları savunuculuğu yapan organizasyonları ile benzer bilgileri ortaya koyuyor. Bu makale, imgeler yerine tanıklıklara odaklanmaktadır. Gerçekte, Suriye hapishanelerinde hayatta kalmış olan tutukluların ifadelerine dair sürüyle döküman bulunmaktadır. Ben mahkumların tutukluluk sırasında nasıl hayatta kaldıklarına, ölüm ve yaşam arasındaki sınırdaki vücutlarının giderek aşağı çökerken nasıl canlı kaldığına, ve diğer tutukluların yok olup gitmeden önce “kopuşuna” nasıl tanıklık ettiklerine baktım. Primo Levi'nin ve diğer bir çok hayatta kalanların hatırasında Auschwitz'i işaret eden ve Giorgio Agamben'in yakın zamanda bir paradigmaya dönüştürdüğü, Muselmänner'in harap edici deneyiminin, Suriye hapishanelerindeki “kopmuş” tutukluların mevcut trajedisini ve Suriye politik düzleminde meydana gelen felaketleri anlamamızda hangi ölçüde yardımcı olacağı ve acaba yardımcı olup olamayacağı sorusunu sordum.

Hayatta kalan bir çoklarının ifadelerine göre, gittikçe artan sayıda, tutuklama sırasında ölen ve bedenleri gizli toplu mezarlara gömülen, barışçıl gösterilerde yada iş yaratmada yer aldıkları için tutuklanmış tutuklu bulunmaktadır. Hayatta kalanların ifadeleri, sıklıkla tutukluların nasıl sınırlı bir alanda ezilmekle karşı karşıya kaldıklarına, tutuklama alanındaki aşırı kalabalığa işaret ediyor. İşkencenin uç durumları rutin haline gelmiş durumda. Şiddet ve insanlık dışı

aşağılama sorgulamalara mahsus değil, bir Suriye tutukevinde bulunan birinin hayatının bir parçası ve kısmı olmuş durumda.

Suriye'nin halk için mücadele eden sivil toplum kuruluşları tarafından toplanan ifadeler, şöhretli ve şimdi kaçırılmış olan avukat, Razan Zeitouneh – gardiyanların sıklıkla tutukluları çökme noktasına getirmek için aç bıraktıklarını belirtiyor– İhmali Belgeleme Merkezi (VDC)- tarafından toplandı. Açlık, hem bir işkence yöntemi hem de tutuklama gün-lüğünün (quotidien of [detention](#)) bir özelliği olarak hayatta kalanların hafızalarına açlığı kazıma anlamına geliyor. Tutukluluğun zor koşulları sıklıkla “kopuş” diye tabir edebileceğimiz duruma yol açıyor. Burada bir hayatta kalanın askeri zekanın ürünü olan, hücrelerindeki koşullar nedeniyle orada bulunan sayısız kişinin “kopmuş” halde olduğu, Damascus'taki Qaboun 'da bulunan bir tutukevini nasıl tanımladığını görelim:

İçinde 180 tutuklunun olduğu, ikiye beş metrelik bir hücreye konuldum. Orada kalan bir çok “kopmuş” kişi vardı. Bu kelimeyi uç noktada işkence ve hücredeki aşırı ısıcağa bağlı olarak şaşırmış bir şekilde konuşmaya ve hareket etmeye başlayan tutukluları tanımlamak için kullanırdık...Psikolojik baskıya, rutubete ve sıcak havaya bağlı olarak her gün bir yada iki tutuklunun kopuş yaşadığını görürdük...Tutuklu tuhaf şeyler söylemeye ve tuhaf ve anlamsız davranmaya başlardı...

Kopmuş bir tutuklu öldüğünde, cesetleri hücreden tahliye etmek ve tutukevinin dışına götürmek için bir sistem vardı. Bazı tutukevlerinde, tahliye [kıdemli tutuklulara](#) emanetti, ölü bedenleri toplamaya ve dışarı taşımaya zorlanıyor-

Bronzdan yapılmış “Ağaç”, Suriyeli heykeltıraş, Fadi Yazigi'nin izniyle.

lardı. Diğer bazı tutukevlerinde, kopmuş ve ölmüş olanlar için sıklıkla banyoya bitişik olan “teselli” odaları yaratılmıştı. Hayatta kalanların hafızaları, yavaşça ölmeyi bekler ve kabul edercesine, kopmuş tutukluların cesetlerinin yığıldığı banyo yakınında bulunan hücre dışındaki koridorlara odaklanmış durumdaydı. Burada, hayatta kalan birinin kopmuş tutukluların [gözlerine bakarkenki](#) deneyimini nasıl anlattığını görelim:

Her gün yaklaşık 20 tutuklu “kaderleri” ve yavaş ölümleri ile buluşmaları için koridora atılırdı...Ağır işkençe, kopuş yada yüksek sıcaklık nedeniyle ölmek üzere olan tutuklulardan, akut ülserleşme nedeniyle iskelet gibi görünenlere uzanan vakalar olurdu. Rutubet ve kanla dolu aynı yerde toplanırlardı. Ölmek üzerelerdi. Gözleri açık kalırdı ve yürüyebilenlerin çektikleri acıları dış dünyaya anlatmalarını istercesine bir bakışa odaklanmayı başarırlardı.

Tutuklunun deneyimindeki, yok olmadan önce, zihnin bir çeşit bitkisel duruma geçip vücudu terk ederek, basitçe kapandığı veya koptuğu bu an ile, biri alışılmadık derecede dehşete kapılabilir. Biri apaçık şekilde Auschwitz toplama kampından tanınan, Giorgio Agamben’in yakın zamanda 2005 yılındaki kitabı Auschwitz’in Döküntüleri’nde örneklediği Muselmann figürü ile benzerlikleri kurabilir. Bir Auschwitz hayatta kalanı olan Primo Levi, 1946 yılındaki kitabı “Gerçekten Bu Bir İnsansa”da, SS’lerin ve diğer tutukluların Muselmänner, ya da Müslümanlar dediği, Auschwitz’deki tutukluların gerçekte varolan bir kategorisinin varlığını ilk kez ifade eden kişidir. Levi’nin tanımlaması şekilseldi: Muselmänner’lar Auschwitz’i dolduran “boğulmuş” yada “insan-olmayan”lardı. Onlar “sessizlikte yürüyenler”, vücutları “çürümekte” olanlar, başları “düşmüş ve omuzları bükülmüş”, ve gözlerinde ve yüzlerinde “hiç bir düşünceye dair işaret” görülmeyenlerdi. Hayatta kalanların ifadelerine göre Muselmann figürü, başka toplama kamplarında, “yaşayan ölü”, “yürüyen ceset”, “hareket eden bir iskelet”, bir “mumya adam” gibi farklı isimlerle biliniyordu. Muselmann kelimesinin kaynağına ve son derece aşağılayıcı kullanımına dair az araştırma bulunmaktadır.

Muselmann figürü ile birlikte Agamben iki bağlantılı soruyla da ilgilendi: Amacın bütün mahkumları ve herhangi bir tanıklık ihtimalini ortadan kaldırmak olduğu iddia edilen Nazi’lerin toplama kampının uç durumlarına şahit olmaya katlanmanın nasıl mümkün olduğu, ve Nazi güçlerinin en sonunda insanları nasıl “öznesizleştirdiği”. Agamben “diğerini” aç bırakarak, o “diğerinin” Muselmann durumuna gelmesine yol açarak, gücün nasıl zaman kazandığını gösteriyor. O yaşam ve ölüm arasında “üçüncü bir alem” oluşturuyor. Muselmann durumu onları öznesizleştirerek ve onları biyolojik varoluşlarına indirgeyerek, insanlar karşısında gücün zaferini gösteriyor. Güç, onların asgari yaşam

koşullarında varlıklarını sürdürmelerine yol açıyor.

Biri gerçekte bilinçli hayatı biyolojik hayatından ayrılarak öznesizleştirilmiş olan “kopmuş” Suriyeli tutuklu ile benzerlikleri göstermeye çalışsa da, bu ortak deneyim burada son bulmaktadır. Gerçekte, Auschwitz’in Muselmann’ı ile “kopmuş” Suriyeli tutuklu arasında bir çok farklılık bulunmaktadır. Muselmann durumu, bütün girişimin olası tanıklık ihtimalini dahil yok etmeye koşullanmış olması nedeniyle Auschwitz’in normal seyridir. Buna kıyasla, “kopmuş” Suriyeli durumu Suriye Rejimi’nin güç tezgahında merkezi bir rol oynamaktadır. Örneğin “kopmuş” imajı, düzenin temel işlevine hizmet etmektedir. Hayatta kalanların hafızalarına kazınmış olmalıdır. Hayatta kalanların ifadeleri “kopmuş” olma durumunu inşa etmekte ve tamamlamaktadır. Hayatta kalan olmadan “kopmuş” olan varolamaz ve “kopmuş” olan olmadan hayatta kalan olamaz. Suriyeliler’in zihnine korku salmak için Rejim’in acımasız çabasının bir parçası olarak, “kopmuş” olma deneyimi hayatta kalanlar tarafından nakledilmelidir.

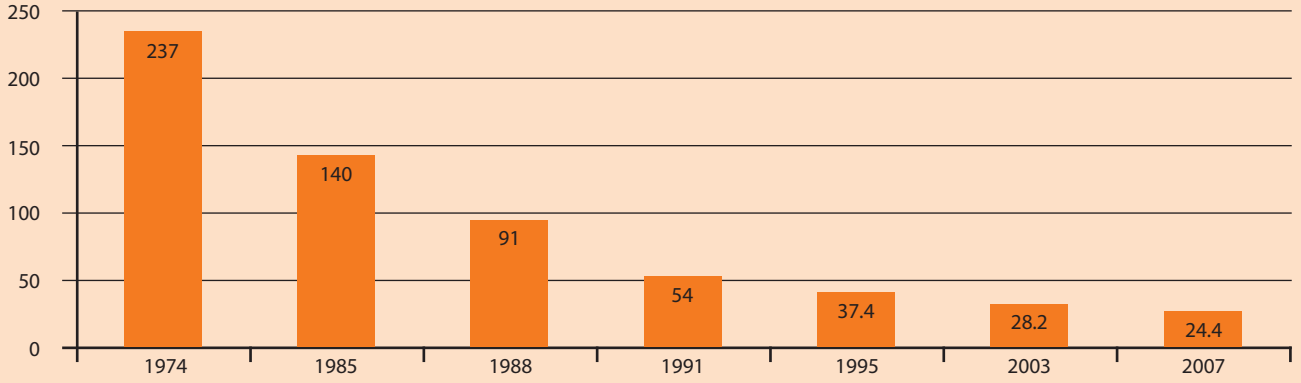
Ayrıca, Suriyeli tutukluların “muselmanlılaştırılması”, Rejim’in Suriye’nin politik boşluğunu nasıl temsil ettiğini ve nasıl onun icabına baktığını açıklıyor. Rejim’in güç tezgahı öncelikli olarak nüfusun bir bölümünü yok etmeye değil, daha fazlaca, insanları sığ bir biyopolitik olguya, yada istenildiği gibi yönetilecek ve kullanılıp atılabilecek bir nüfusa indirgeyerek, kamusal bir alanda insanların herhangi bir karşıt kolektif politik iddia geliştirme kapasitesini ortadan kaldırmaya koşullanmış durumdadır. Endüstriyel-ölçekte cinayet yöntemiyle ortadan kaldırma, yok etme ve yer değiştirme gücün sonu değil, ama Rejim’in toplumu tekrar boyunduruk altına alma ve topluma diz çöktürme yöntemi anlamına gelmektedir. Rejim barışçıl politik seferberlik adı altında protestocuları tutukluyor ve onları kopma durumuna getirerek ve sonra ölümleri sığ bir biyolojik çöplük gibi onların arasına atarak, onları çok açık olan politik haklarından mahrum etmek için organize edilmiş korkunç hapisanelerine atıyor.

Biri, Suriye tutukevlerinde insan bedenleri üstünde yaratılan travma ile Suriye’nin siyasi bedeninde yaratılan travma arasında paralellik kurabilir mi: birinde bedenlere işkençe edilmesi, diğerinde bütün kentlerin yok edilmesi; birinde tutukluları kopma noktasına getirilmesi, diğerinde vatandaşların barışçıl şekilde politik isteklerini göstermek için toplandıkları halk meydanlarının mahvedilmesi; birinde tutukluların cesetlerinin dışarı atılması, diğerinde sivillerin dışarı püskürtülmesi? Muhakkak ki, bu teorik olarak uydu-ruk ve savunulamaz bir bağlantı, ama esasen Rejim’in siyasi özgürlük için yapılan her sivil ve barışçıl hareketi sistematik olarak ezdiği Suriye’de yaşanan trajedinin yaşanmış gerçekliğini çarpıcı şekilde gözler önüne sermektedir.

> İran'da Kadınların Şaşırtıcı İlerleyişi

Shirin Ahmad-Nia, Allameh-Tabataba'i Üniversitesi, İran

İran'da anne ölüm oranı (her 100,000 canlı doğumda) , 1974-2007

Kaynak: " İran İslam Cumhuriyeti Sağlık Profili Göstergeleri", Sağlık Ağı Gelişimi ve Sağlık Teşviki Merkezi Sağlık ve Tıp Eğitimi Bakanlığı, 2009

İran toplumu, 1979 İslam Devriminden bu yana olağan üstü sosyo-politik, ekonomik ve kültürel değişimler geçirdi; özellikle yeni aile yapısı, eğitim ve kentsel yaşamda dikkate değer olan değişimler.

İran devriminden hemen önce, 2011 son Ulusal Nüfus sayımına göre rakam % 71 artmışken, halkın yarısından daha azı (%47) kentsel bölgelerde yaşıyordu. 50 ve daha fazla yıl boyunca (1956-2011) , orta ve lise dengi okullarda cinsiyet farklılığı dramatik şekilde daralırken, kentli İranlı'ların genel okuma yazma oranı % 39.5'den %88.9' a yükseldi.

Resmi istatistiklere göre, İran' da hane halkının yaklaşık onda biri kadın hane reisidir ve bekar, dul ya da boşanmış kadın oranı hızlı şekilde artmaktadır. Ancak, kültürel inançlar güçlü şekilde, kadınların ekonominin resmi sektörlerine ekonomik katılımlarını engeller. Cinsiyet ayrımının

geleneksel değerleri, "erkek asıl veya tek eve ekmek getirendir "de olduğu gibi, İranlı kadınların ekonomik faaliyet oranının, hemen hemen devrimden önceki gibi hala % 12' nin biraz üzerinde olması sonucuna yol açarak, kadınların resmi işgücü piyasasına kolay erişimini engeller. Bu, bugün eğitim alanında kadınların gelişmekte olan varlığı ve özellikle çeşitli bilim dallarında işsizlik oranı neredeyse erkeklerin iki katı olan üniversite mezunu kadınların artan sayısı ile çelişir.

İşgücü piyasasına kadın katılımına karşı bu tarz ayrımcılığa rağmen, kadınların yüksek eğitimdeki başarısı, uluslararası medyaya artan erişimleri, kültürel küreselleşmeyi getiren bilgi ve haberleşmenin yaygın kullanımı ve böylece yeni düşünce ve idealere, yaşam tarzlarına ve çok kültürlü değerlere aşina olmaları, bunların tümü kaçınılmaz olarak genç kadınların toplumsal cinsiyet kimliğinde büyük değişimlere yol açtı.

Daha genç olan kadın jenerasyonu, bir kadın olarak onlara ekonomik bağımsızlık kazandıracak toplumsal ve kültürel faaliyetlere katılabilme lehine, geleneksel eş ve anne rollerinden uzak şekilde toplumsal cinsiyet kimliklerini yeniden tanımladılar. Kültürel engellere rağmen “kamusal alana” giriş kadınları güçlendirdi ve onları finansal olarak özgürleştirdi. Gelişmiş potansiyelleri ve kapasiteleriyle bu genç kadınlar, yeni aile alışkanlıklarına ve yaşam tarzlarına yol açan yeni bireysel tercihler yapıyorlar.

Şah döneminin modernleşme politikalarından fiilen etkilenmemiş olan son derece geleneksel bir toplumda, erken evlilik (ergenlik döneminde), yakın ilişkiler arayan ergenlerin temel ihtiyaçlarına karşılık yaygın olarak kabul edilen yanıt olurken, son 50 ve üzeri yılda (1956’dan 2011’e) kadınlar için ortalama ilk evlilik yaşı 18’den 24’ e yükseldi. Aynı dönemde, ortalama aile genişliğinde kademeli bir düşüş (4.8’den 3.5’ e) ve ortalama doğurganlık oranlarında kadın başına 6’dan 2 civarı doğuma şiddetli bir düşüş olmuştur. 1955-65 döneminde en yüksek seviyesinde olan (% 3.91) toplam nüfus artış oranı, 2011’de hızlı şekilde % 1.29’ a düştü.

1989’daki aile planlaması programının tekrar hayata geçmesinden bu yana, doğum kontrol haplarını kullanan evli kadınların oranı yaklaşık % 74 arttı. Bu, doğum oranını ve istenmeyen gebelik sayısını düşürdü ve sonuç olarak anne ölüm oranında 1973’ te 237’den (her 100.000 canlı doğum için) 2010’ da 21’ e dikkat çekici bir düşüş olmuştur. Kadınların sağlığındaki iyileşme, 2011’ de yaklaşık 75 yaşına çıkan daha yüksek yaşam süresi beklentisi ile de kendini ayrıca göstermektedir.

Bu sosyo kültürel değişiklikler, bağımsız eş seçimine, evlilik öncesi yakın ilişkilere ve aile parçalanmalarına sebep olmaktadır. Şimdilerde eş seçimi, üniversitelerde, işyerlerinde, parklarda, alışveriş merkezlerinde, internet forumlarında, chat odalarında, sokaklarda ve hatta dini merasim ve ayinler esnasında, gençlerin buluşmak ve arkadaş olmak için boşluk buldukları her yerde gerçekleşmektedir. Evlilik, on yıl önce olduğundan çok daha az şekilde yaşlı ve geleneksel çöpçatanlar tarafından yönetilmektedir! Daha önce görülmemiş yüksek boşanma oranları (2012’ de Tahran’ da tüm evliliklerin üçte biri boşanmayla sonuçlandı),yüksek risk içeren

cinsel davranışların, evlilik öncesi ve evlilik dışı ilişkilerin sayısındaki artışa dini bir tepki olan geçici İslamik (Şii) evlilik şekli (Sige veya Muta) gibi daha az yaygın evlilik ilişkilerinin sayısında bir artışa yol açtı.

Ergenler ve gençlerin cinsel ve üreme sağlığı konuları üzerine ulusal düzeyde araştırmalar yetersizdir ancak yerel düzeydeki deliller gösteriyor ki ilk cinsel deneyim yaşı, erkekler ve kızlar için ergen yaşlara kadar düşmüştür. Ayrıca, geleneksel olmayan ilişkiler, gençleri HIV/AIDS gibi cinsel yolla taşınan hastalıklara maruz bırakan- hepsi karaborsada ucuz fiyatlara kolaylıkla ulaşılabilen modern uyuşturucular ve alkol tüketimini teşvik eden eğlenceye dönük yaşam tarzları ve boş zaman aktivitelerindeki değişimlere bağlı olan , sözde “yüksek riskli davranışlara” yol açmıştır. Bu eğilimler, bu aktivitelerin hiç birine din veya kanun tarafından izin verilmediği bir ülkede ortaya çıktığında hem aileleri hem de resmi makamları alarına geçirmektedir. ■

> Euromaidan Bir İsyanın Profili

Volodymyr Paniotto, Kiev-Mohyla Akademisi Ulusal Üniversitesi, Genel Direktör,
Kiev Uluslararası Sosyoloji Enstitüsü (KIIS),
ve ISA Mantık ve Metodoloji Araştırma Komitesi üyesi (RC33)

Popüler Ukraynalı rock Grubu, Okean Elzy ["Elza'nın Okyanusu"] Maidan'da konser veriyor, Aralık 14, 2013.

“**M**aidan” emsali görülmemiş bir sosyolojik fenomendir. “Güruh”, “toplantı” veya “gösteri” gibi terimler onun dinamik karakterini yeterince yansıtmamaktadır. Teknik olarak “maiden” Kiev’deki Bağımsızlık Meydanı’nı ifade etmektedir, ancak artık o, akıllardan silinmeyecek şekilde, hem bir çadır kenti, hem de protestocular tarafından işgal edilmiş bir çok yan yana binayı içeren düzenli değişen

bir kamp alanını ifade etmektedir. Euromaiden’in dinamizmi ve draması 4 aşamaya ayrılabilir.

> Birinci Aşama: Protestoların Başlaması

Ukrayna ve Avrupa Birliği, 28-29 Kasım 2013’te Vilnius’taki “Doğu Ortaklığı” zirvesinde bir Birlik Anlaşması imzalamayı planlıyorlardı. Ancak, Ukrayna halkının çoğu için sürpriz olacak şekilde, Ukrayna oto-

riteleri anlaşmayı imzalamaya hazırlıklarını askıya aldı. 24 Kasım’da beş ila yüzbin insanı- 2004’ün Turuncu Devrimi’nden bu yana en geniş katılım- bir araya getiren ilk Maidan toplantısı gerçekleştirildi. Avrupa Birliği destekçileri Bağımsızlık Meydanı’nda çadırlar kurmaya ve bir çokları geceyi orada geçirmeye başladılar. “Maidan” Ukrayna dilinde “meydan” demek olduğundan, takip eden toplantılar ve kalıcı çadırkent “Euromaidan” olarak anılmaya başlandı.

>>

> İkinci Aşama: Protestoculara Yönelik Saldırı ve Onların Değişen Profilleri

30 Kasım sabaha karşı 4'te, polisin özel bir birimi olan "Berkut"'un (Altın Kartal) yüzlerce üyesi, çoğunlukla Maiden'da toplanmış genç insanlar olan Avrupa entegrasyonu destekçilerini dağıtmak için güç kullandı. Bu sadece basitçe bir meydandan kovma değildi- protestocular tekme- lendi, dövüldü ve Khreschatyk (ana cadde) ve rahiplerin kapıları açıp kaçan öğrencileri sakladıkları St. Michael's Cathedral'ine kadar uzanan bağlantı yolları boyunca kovalandı.

Bu olaylar bir halk tepkisine yol açtı. Bağlantılı olarak, takip eden Pazar günü (8 Aralık) rekor sayıda kalabalık protestocular, tahminlere göre 700 binden 1 milyon kişiye varan, sadece Kiev'den değil civar yerlerden, özellikle Batı bölgelerden gelen insan topluluğu, Maidan'a ve onu kuşatan sokaklara ulaştı. Maidan'a gelenler kimlerdi ve ne tür talepleri vardı? Temel Demokratik İnisiyatifleri, Kiev Uluslararası Sosyoloji Enstitüsü (KIIS) tarafından 7-8 Aralık haftasonunda protestoculara ilişkin bir anket çalışması yaptı. 1037 adet yüzyüze görüşme gerçekleştirdik. Takip eden anket 20 Aralık'ta, bir iş- gününde yapıldı, ve sadece Maidan kamp alanı sakinleri dahil edildi.

Kullandığımız metodolojiye dair birkaç şey söylememiz gerekir. Daimi Maiden sakinlerinin 5 ile 20 bin arasında değiştiği ve bir Pazar toplan- masında 100.000'e yükseldiği bu sü- rekli değişen kontekstte bizim anket ve sokak röportajları deneyimlerimiz çok da işe yarar olmadı. Bu nedenle, bizim durağan kontekstler için dizayn edilmiş her zamanki metodolojimizin modifikasyonlara ihtiyacı vardı. Örnek- leme yöntemimiz Maidan'ın bölümlerini (işgal edilmiş binalar dahil) belirle- di, ve bunların içinden her bölümdeki beklenen rakamları sonuçlarla den- geleyerek rastgele şekilde görüşme- cilerimizi belirledik. Bina işgalcilerine standart anket prodesürü kullanıldı,

örnek olarak belirli aralıklarla binayı terk edenlerle görüşme yapıldı. Maidan için ise, meydana bir çok görüşme noktaları oluşturduk. Görüşmeyi yü- rüten kişinin önüne 3 metrelik bir çiz- gi çizildi ve bu çizgiyi geçen herkesle görüşme yapıldı. Ancak, görüşmeyi yürütenler kendileri ile bir belirli nes- ne arasında hayali bir çizgi belirledi, yani uygulamada çizgiler görünmezdi. Danışmanlar görüşmeleri gerçekleştiren gözlemledi ve sonuçları denge- leyebilmek adına, her görüşme yeri, o bölümdeki kişilerin sayısını tahmin etmek için yukarıdan fotoğraflandı.

İnsanları Maidan'a getiren iki önemli motiv: 30 Kasım gecesin- de göstericilerin vahşice dövülmesi (%70) ve Yanukovych'in Avrupa Bir- liği ile Birlik Anlaşması imzalaması- nı reddetmesiydi (%54). Protestoya katılımda etkili diğer motivler, Ukray- na'da yaşamı iyileştirme isteği (%50) ve ülkedeki güç yapısını değiştirme isteğidir (%39). Maidan cevaplayıcıları şu taleplerde bulundular: tutuklanan göstericilerin saliverilmesi ve baskı- nın durdurulması (%82); hükümetin istifası (%80); Yanukovych'in istifası ve erken başkanlık seçimine gidilmesi (%75); Avrupa Birliği ile Birlik Anlaş- ması'nın imzalanması (%71); Maidan göstericilerine karşı yürütülen şiddet- tin sorumluları hakkında soruşturul- ma başlatılması ve haklarında ceza davası açılması (%58). Özetle, ana ta- leplerin sosyal adalet ve insan onuru- na odaklı olduğunu, bu nedenle gaze- tecilerin protestoları "Saygı Devrimi" olarak isimlendirdiğini söyleyebiliriz.

Daimi Maidan kamplaşma- sını, Maidan toplanmaları ile kıyas- ladığımızda, ilkinde Kiev dışından gelenlerin açık hakimiyetini (%81), sonrakinde ise Kiev sakinlerinin hakimiyetini görüyoruz (%57). Kiev sakinlerinden olmayanlar arasında, Batı Ukrayna'dan olanlar iki grupta da hakim durumda (toplanmalarda %52, kamp alanında %42), kamp alanında diğer bölgelerden olanla- ra oranla bir miktar daha yüksek. Toplanmalardaki eğitim seviyesi çok yüksekti: üniversite mezunları %64 iken hala üniversitede olanlar %13 oranındaydı. Meslekler açısından,

neredeyse %60'ı profesyoneller, girişimciler ve yöneticilerdi. Başka bir deyişle, toplantılara katılanların büyük bir bölümü orta sınıftandı. Kamp alanında ise, profesyonellerin oranı toplantılara katılan profes- yonellerin yarısından azdı ve üni- versite mezunu olanlar işgalcilerin %50' sinden azını teşkil ediyordu.

> Üçüncü aşama: Maidan'ın Radikalleşmesi

Maidan haftalarca dayandı, ancak talepler dikkate alınmadı ve aktivist- lerin tutuklanması sürdü. Sıfırın altın- da 10 derecede çadırlarda yaşayan protestocular, gittikçe radikalleşti. 16 Aralık'ta, parlamento, protestolara ilişkin cezaları önemli ölçüde arttıran sert yasaları (gazeteciler onları "dikta- törce" olarak tanımladı) onayladı. Bu yasalara öfkelenerek, protestocular Maidan'dan Parlamento'ya uzanan, polis tarafından durdurulan bir yürü- yüş düzenledi. Grushevskovo soka- ğında kurulu barikatların önünde ya- şanan çatışmalarda, bir çok gösterici yaralandı ve bir çok insan öldü. Buna ek olarak, protestocular tanınmayan sızıcılar tarafından ormana kaçırıl-arak burada vahşi şekilde dövüldüler. Bir aktivist ölü bulundu ve bir çoğu da kayboldu.

3 Şubat'ta, Demokratik İnisiyatifler ile birlikte, KIIS Maidan araştırmasını tekrarladı (önceki 20 Aralık'ta yapılmış olan araştırma). Bu bir buçuk ay boyunca Maidan kampı bir askeri kampa dönüşmüştü: "Maidan Sich" ("sich" Ukrayna bağımsızlığının sem- bollerinden olan Zaporozhian Cos- sacks'ların kampından gelmektedir). Protestoların daha askeri biçimlerine başvurmaya hazır kişilerin oranı yük- seldi: hükümet binalarında grev yap- ma taraftarı olanların oranı %38'den %56'ya; binaları ele geçirme taraftar- ları %19'dan %41'e; paralel güç yapı- ları ve askeri oluşumlar oluşturmadan yana olanlar %31'den %50'ye yüksel- di. Kamuoyu anketleri ve günlük ha- berler tüm ülkede görüşlerin radikal- leştiğine işaret etmekteydi. Maidan'a ilişkin görüşler bölgeden bölgeye de- ğişiyordu. KIIS tarafından 8-18 Şubat tarihleri arasında Kırım dahil tüm böl-

>>>

gelerde yürütülen araştırmada (2032 adet yüzyüze görüşme) tüm ülkede nüfusun %40'ının Madian'ı desteklediği, ancak bunun Doğu'dan Batı'ya %8'den % 80 oranları arasında değişim gösterdiği ortaya kondu.

> **Dördüncü Aşama:**
Vahşi Baskılama
ve Maidan'ın zaferi

18 Şubat'ta, Maiden'i yok etme hazırlıkları başlayınca durum kötüleşti. Maidan polis tarafından sarıldı, keskin nişancılar işgal edilen binaların içine girdiler, ve 19 ve 20 Şubat'ta sadece kısa aralıklarla kesintiye uğrayan, gece ve gündüz devam eden savaş başladı. İki taraf da saldırı silahları kullandı. Bu 3 gün boyunca, Berkut'tan 5 polisle birlikte 100'den fazla gösterici yaralanarak öldü ve ya öldürüldü. Bununla birlikte 1500'den fazla kişi yaralandı ve 300'ü aşkın kişi ipucu olmadan ortadan kayboldu. Bu ülke için bir travmaydı. 21 Şubat'taki Parlamento oturumunda, iktidar partisinin bazı üyeleri muhalefeti destekledi ve Parlamento bütün milis güçlerini sonlandırmayı ve onları evlerine göndermeyi oyladı.

> **Ukrayna'daki mevcut anlaşmazlıkta hangi tarafa sempati duyuyorsunuz?**

DESTEK VERME ORANI	BÖLGELER				
	Ukrayna Geneli	Batı	Merkez	Güney	Doğu
Hükümet ve Yanukovych	23	3	11	32	52
Protestocular	40	80	51	20	8
Hiçbir taraf	32	13	33	42	39
Emin Değilim	5	4	6	7	1

Aynı zamanda, Polonya, Almanya, Fransa ve Rusya'nın temsilcilerinin varlığında, başkan Yanukovych muhalefetle bu krizi sakinleştirmek için bir anlaşma imzaladı. Ancak, aynı günün akşamında, aniden ortadan kayboldu. Onu engellemek ve alı koymak için girişimler oldu, ama Rusya'ya kaçmayı başardı. Böylece Parlamento yeni bir hükümet atadı, yeni başkanlık seçimi olacağını bildirdi ve anayasa gereğince Meclis Başkanı geçici olarak Başkanlık pozisyonuna getirildi. Bu şekilde Ukrayna'da güç el değiştirdi

9 Mart 2014'te alındı.

> Hiç Başlamayan Devrim

Volodymyr Ishchenko, Kiev Ulusal Üniversitesi-Mohyla Akademisi
ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi Başkan Yardımcısı, Kiev, Ukrayna.

16 Ocak 2014'te meclisin sivil özgürlükleri sınırlandıran baskıcı yasayı kabul etmesinden sonra Maiden kitlesel şiddetlere sahne oldu

Doğu ve Güney bölgelerinde ayrılıkçı grupların yönlendirmesi ve Rus ordusunun Kırım'a müdahalesiyle Ukrayna'da yaşananlar hızla büyümekte; teorik genelleştirmeler düzeyinde girişimler ise geçici kalmaktadır. Yine de Yanukoviç başkanlığındaki hükümet devrilmiş, yeni hükümet ise bütün ülkede kontrolü iyi kötü sağlayıp, politik ve ekonomik reformları açıklamıştır.

Pek çok analist ve aktivist yaşanan olayları “devrim”, “nasyonal/milliyetçi”, “demokratik”, “anti-kolonyal” ya da “burjuva” şeklinde nitelendirdi. Ukrayna'da olanlarla ilgili inkar edilemeyecek şey bu yaşananların nüfusun bir bölümünün(ağırlıklı olarak Batı ve Orta bölgelerde yoğunlaşan, Doğu ve Güney bölgelerde daha az destek bulan),parlamento partilerinin liderliğinin çok zayıf ve genellikle tartışmalı olduğu, polis ve silahlı paramiliter gruplar arasında şiddetli çatışmaları da(son aşamada) içeren isyanı olduğudur.

>>>

Sonuç yönetici elitin değişmesi oldu. Bazı siyaset bilimciler bu durumun “Tilly Tipi” devrim olarak adlandırılabilirliğini iddia etseler de, popüler hareketler sonucunda yönetici elitlerin değişmesi, devrimlerde çokça olan ilgiyi uyandırmadı. Bunun yerine biz çoğunlukla bir takım radikal kurumsal ve yapısal değişim potansiyeli arıyor ve umut ediyoruz.

İsyan Ukrayna’da, sınıfsal veya sosyo-ekonomik durumda değişime neden olacak mı? Ekonominin hakim tepeleri yine eski “oligarklar” -devletle yakın ilişkileri olan finansal-endüstriyel gruplar- tarafından kontrol ediliyor. Dahası, oligarkların şimdilerde merkezi ve yerel hükümet üzerinde daha fazla kontrolünün olduğu varsayılıyor. Ukrayna’nın çikolata Petro Poroshenko (Yuşenko ve Yanukoviç hükümetlerinin ikisinde de görev aldı) yaklaşan başkanlık seçimlerini kazanması olası aday olarak çıktı. Muhalif bölgelerde hukuki meşruluğu sağlamaya yönelik girişimde ve Rusya’nın müdahalesine karşı ulusal birliği güçlendirmede yeni hükümet, Ukrayna’nın doğu bölgelerinde varlıklı insanları (Ivan Kolomoyskiy, Serhiy Taruta) bölgesel yönetici olarak tayin etti.

Politik koşullar daha çoğulcu bir hale gelmesine karşın aynı şeyi demokratik kurumlar için söylemek neredeyse imkansız. Yanukoviç ailesinin gücü tek elde toplama girişimi müşterek oligarşik düzenin lehine olmak üzere etkin biçimde durduruldu. 2004 anayasasının yeniden tesisi başkanın yetkilerini azaltarak parlamento’ya daha fazla yetki vermesine rağmen bunu daha demokratik olarak adlandırmak çok zor. Parlamento seçimleri nispi temsil sistemine göre sadece parti listelerini oylamakla gerçekleştirilecektir. Anayasa, parti listelerine adaylığı düzenleyen (ön seçimler gibi) herhangi bir mekanizma öngörmemektedir. Parti yönetimi, muhalif milletvekillerinin parlamento gruplarından azlini istemek dahil -ki bu durumda otomatik olarak yetkilerini kaybediyorlar, parti listelerinin düzenlenmesinde neredeyse sınırsız yetkiye sahipler. 16 Ocak 2014’te ifade özgürlüğünü ve barışçıl toplantıları kısıtlayan 10 yasanın meclisten usullerin bir kenara fırlatılarak ve anayasa çiğnenerek geçişinde de parlamento üzerinde kontrol yetkisi veren kuralların yeniden işletilmiş olması olasıdır.

Maidan hareketi tarafından dile getirilen taleplerden birisi olan, insanların sokağa dökülmesinde etkin sorunlar ve yeni hükümetin eylem planında en önemli konular arasında yer alan hususlardan birisi siyasal yönetimin şeffaflaşması ve yolsuzlukla mücadeledir. Bu mesele neoliberaler tarafından dile dolanmış olsa dahi yok sayılamaz. İktidar seçkinlerine yakın, az sayıda kimseyi olumlayan informal süreçler yerine, etkin ve şeffaf kurumlar inşa etmek Ukrayna’nın modernleşme sürecinde dönüm noktası teşkil edecektir. Ancak Ukrayna toplumunda eşitsizlik ve yoksulluğa karşı ciddi biçimde mücadele etmeden, bu meselelerin çözülüp çözülmeyeceği oldukça şüpheli gözükmektedir. Şu zamana kadar gördüğümüz ise bunun tam zıddı: hükümet gerekli olan kredileri almak için IMF’nin şart koştuğu tasarruf tedbirlerini almaya hazır olduğunu açıkladı ve bu durum yalnızca ekonomik eşitsizliği daha da derinleştirecektir. Dahası,

hükümeti aşan düzeyde şeffaflaşma girişimleri, gayri resmi devlet imtiyazlarının her türünden yararlanarak Ukrayna kapitalizmi bağlamında rekabetçi yarar sağlamaya devam etmek isteyen oligarklar tarafından desteklenmeyecektir. Serbest ticaret bölgelerinde Avrupalı şirketlerle açık rekabetlerde devlet kaynakları daha da önemli olacaktır. Ukrayna yerli sermayesinin büyümesini sınırlayan en önemli neden uluslararası rekabet, dolayısıyla devletçi korumanın önemi, Avrupa Birliği’nin ve Rusya’nın rekabetçi baskıları ile karşı karşıya kalıyor. Paradoksal olarak, Ukrayna’nın “anti-kolonyal” devrimi ülkenin ekonomik bağıllığını artırıyor gibi görünüyor.

Şiddet olayları, uluslararası destek bağlamında, Yanukoviç’in yüksek yoğunluklu fakat değişken baskısına karşı mücadelenin etkinliğini kanıtladı. Yine de birtakım zararlı sonuçları oldu. Bunların arasında “Sağ Sektör” koalisyonunun yükselmesi, neo-Nazi grupların görünür olması sayılabilir. Bu gruplar Maidan protestolarında birdenbire yükselip marjinallikten merkeze yerleştiler ve üç ayda Ukrayna siyasetini etkileyen bir etken haline geldiler. Ancak bu gösteriler -Rus medyası ve bazı sol analizlerde dile getirildiği gibi- “faşist devrim” olarak etiketlenemez çünkü Ukrayna’da yaşananlar ima edildiği gibi yukarıdan silahlı ve organize bir müdahale ile açıklanamaz. Sağ Sektör ve Maidan hareketi, iktidara gelen siyasal partiler tarafından genel itibarı ile güçlükle kontrol edildiler. Sağ Sektörün silahları vardı (polis-ten ele geçirdikleri) ve isyanın başarılı kahramanları olarak bir miktar popüler destek elde ettiler.

Geçmişteki büyük devrimlerde olduğu gibi, dış müdahale Euromaidan’da olduğu şekliyle yükselen milliyetçi duygular, hükümet ve diğer sosyal gündemler üzerindeki sivil kontrolü dışarıda bırakarak, bunun gibi zayıf özgürleşme potansiyelini bile engellemede önemli bir etkidir. Böylece, sosyo-ekonomik rahatsızlık bir kez daha -bu kez yeni hükümetin kemer sıkma ve aşıkaran oligarşik düzenine karşı- sağ ile kıyaslanamayacak kadar zayıf solun öncülüğünde değil, büyük olasılıkla aşırı sağ liderliğinde yeniden ortaya çıkacak. Hal böyle olunca, kültürel olarak bölünmüş bir ülkede hayli gerekli olan vebütün ülkeyi kapsayan bir harekete çok az yer kalacak ve büyük ihtimalle toplumsal dönüşüm gerçekleşmeksizin devletin çözülme süreci kamçılanacak.

9 Mart 2014’te alındı.

¹ <http://www.psa.ac.uk/insight-plus/blog/ukraine%E2%80%99s-euromaidan-tillyan-revolution-can-lead-second-crimean-war>

² <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/wp/2014/02/26/why-ukraines-yanukovich-fell-but-so-many-analysts-including-me-predicted-he-would-survive/>

> İnsani Gelişimi Dönüştürme

YuanTseh Lee, Uluslararası Bilim Danışma Kurulu Başkanı(ICSU) ve Sinica Akademisi Eski Başkanı, Tayvan, Andrew Wei-ChihYang, ICSU Başkanı Özel Asistanı.

“Ne aşamalı ilerleme ne de artan iyileştirme yeterli olacaktır”

Birkaç yıl önceki bir toplantıda, Afrikalı meslektaşımız “Hayır, insanlarımız sefalet içerisinde. Bizim kalkınmamız lazım. Eğer bu dünyayı yok etmek anlamına geliyorsa o zaman hep birlikte öleceğiz!” diye konuştuğunda, iklim değişikliğinden korunmak için, gelişmenin sınırlanmasını konuşuyorduk.

Bu sözler büyük bir etki bırakmıştı. Her ne kadar birlikte ölmek konusunda hem fikir olmasak da bu sözler bir hakikati nakletmekteydi: dünyanın yoksulları ve açları düzgün bir yaşamı hak etmektedir. Her insan iyi bir yaşamı hak eder. Yerkürede zenginler aşırı tüketirken 1.3 milyar insan elektrikten mahrum, 2.5 milyar insan ise günlük 2 doların altında yaşıyorsa dünyanın eşitsiz olduğu inkar edilemez.

Ve onlar şüphesiz haddinden fazla tüketiyorlar. Bugün bir bütün olarak insanlar, yerkürenin her yıl ürettiği kaynakların %50'inden daha fazlasını tüketiyor.¹ 2012'de dünyanın çeşitli yerlerinden 105 bilim akademisi acı bir gerçeği dile getirdiler: aşırı tüketim ve aşırı nüfus dünyaya ciddi biçimde zarar veriyor.² Böyle devam edersek, bilimin öngördüğüne göre, dünya bu yüzyılın sonuna kadar en azından 4 C derece ısınmış olacak. İklim değişecek, türler toplu halde ölecek ve felaketler yüz milyonları yerinden edecek.³

21. yüzyıl insanının açmazı: sınırlı kaynakları olan ve hali hazırda 7 milyar insanın haddinden fazla tükettiği ve etkilediği, bu insan etkisini soğurmakta sınırlı yeterliliğe sahip bir gezegen. Yine de 2.5 milyar insan çok daha fazlasını hak ediyor ve 2050'ye kadar 2 milyar insan onlara katılabilir.

> Her bir insan dünyayı yok etmeden nasıl daha iyi yaşar?

Bu varsayıma göre, mevcut kalkınma/gelişme yolu tam bir cinnet hali. 7 milyar insanla bu model –tüketimi ve büyümeyi önceleyen- milyarlarca insanı sefalete ve çevreyi yıkıma terk edecek. Kuvvetle muhtemeldir ki, 9-10 milyar insan, gezegeni ve insan refahının bütün biçimlerini yok edecek.

> Başka bir yol bulmak zorundayız

Gezegenin sınırları dahilinde herkese iyi bir yaşam sağlamak için tek şansımız kalkınma tarzını bütünüyle dönüştürmektir. Ne tedrici ilerleme ne de artımlı düzeltme yeterli olmayacaktır. Büyük çaplı dönüşüm sırasıdır. Sorabilirsiniz; bu dönüşüm nedir, sürdürülebilir kalkınma tam olarak nedir? Büyük olasılıkla insanlar yenilik getirip ve yinededikleri için, çoklu değişim formları varsayılacaktır. Fakat şu hedefler tamamlanmalıdır:

>>

- Sürdürülebilir kalkınma dünyayı ve yeryüzünün yaşam destek kabiliyetlerini korumak zorundadır çünkü yaşayan ve gelecek nesiller buna bağlıdır.⁴

- Sürdürülebilir kalkınma büyümeye bir sınır koymak zorundadır – özellikle nüfus ve tüketimdeki artışa- çünkü sınırlı bir gezegende sınırsız büyüme imkansızdır.

- Sürdürülebilir kalkınma eşitlikçi olmak zorundadır çünkü eşitlik olmadan mülkiyet anlayışı geliştirmek zordur – “bu bizim gezegenimiz ve de biz bu gezegenin sorumlusuyuz

Tek bir cümlede ifade edersek: sürdürülebilir kalkınmabugünkü ve gelecek nesillerin ihtiyaçları hakkında görüşmektir – eşitlikçi ve gezegenin sınırları dahilinde.

> Sosyologlar (ve bütün sosyal bilimciler) nasıl katkı sunabilirler?

Aslında gerçek soru, nasıl sunamazlar? Krizin kökleri fiziğin aksiliğinden değil sürdürülebilir olamayan insani gelişimdedir – kurumlarında, davranışlarında ve değerlerinde. Diğer bir deyişle, sosyal bilimlerin alanında sürdürülebilirliğin kilit mücadeleleri yürütülecektir.

“Doğa bilimleri ve teknoloji konusu ne dersiniz” diye sorabilirsiniz. Aslında onlar bizi düşük karbonlu topluma doğru götürmekte çok önemlidirler fakat yeterli olmaktan çok uzaklar. Aslında, bilim ve teknoloji kaynakların sömürülmesinde, tüketimde ve büyümede –çünkü bunlar insanların ve ulusların hayalleridir, çevrenin korumu değil-ge-

nellikle büyük bir etkidir. Ulusların hedefi sınırsız büyüme ve tüketim oldukça, “yeşil teknoloji” dahi gezegenin kaldırabileceğinin çok ötesinde sonuçlara açılacaktır.

Fakat eğer bu amaçları ve bu amaçların ilişkili değerlerini, davranışlarını ve kurumlarını dönüştürebilsek sonrasında teknolojinin ustalıkla kullanıldığı korkunç sonuçları değiştiririz. Ve sosyal bilimlerin bu dönüşümle sadece bağlantılı değil dönüşümün odağında- lar. Olası müdahale alanları ise kalabalık Bunlar:

1. “Kalkınma/gelişme” ve ihtiyaçlar” kavramsallaştırmamız: Egemen sürdürülebilir kalkınma tanımlaması -1987 Brundtland Komisyonundan bu yana- “kalkınma/gelişme” veya ihtiyaçlar tanımı yapmadı. “Kalkınma/gelişme ile neyi kastederiz –gösterişli Batı yaşam biçimi mi yoksa iyi ve yerli bir yaşam mı? Ve insanın insanların “ihtiyaçları” nelerdir? Standart bir insan 100 vatlık sabit kaynak ile hayatını devam ettirir, ancak İsviçreli bütünü bunlar için 2000 vat öngörürken Amerikalılar 10000 vat tüketir. Bunların hangisi uygundur? Bu sorular kuşkusuz aldatıcıdır ancak bu soruları cevaplamamak “her şey gider” anlamına gelir –dudak uçuklatan seviyedeki israf dahil. Elbette sosyologların, ekonomistlerin, tarihçilerin, psikologların ve diğerlerinin ortak bir çabasıyla daha makul görüşler önerilebilir.

2. Nüfus: 2050'ye kadar 9-10 milyar insanın olması ağızdan ağıza dolaşılıyor ki biz de bunun öngöründen ziyade nasip olduğuna inanabiliriz. Ancak nüfus kader değildir. nüfus, çoğu zaman sosyal normlar, ekonomi, ailenin güvencesi ve politik müdahaleler tarafından

belirlenir –ki bu nüfusu sosyal bilim müdahalesine açık hale getirir.

3. Küresel işbirliği: ulus temelli yönetimi sistemlerimiz küresel tehdit olan iklim değişikliği karşısında oldukça yetersiz kaldığını kanıtladı. Daha yetkin küresel kuruluşlara gereksinimimiz var. Kurumsal tasarım üzerinde sosyal bilimlerin sahipsiz hazinesine ciddi biçimde başvurma ve yatırım yapma zamanı.

Sosyolojinin ve sosyal bilimlerin insani gelişimi/kalkınmayı dönüştürme potansiyeli kelimenin gerçek anlamıyla sınırsız. Fakat bu potansiyeli gerçek eyleme dönüştürmediğimiz müddetçe pek bir şey fark etmeyecek. Bilim, bu on yıl içinde sürdürülemez kalkınmadan vazgeçmezsek her şeyin çok geç olacağına işaret ediyor. Bu durumda gelecek nesiller bizi nasıl değerlendirecekler?

İki sene önceki toplantıda, neticede bir anlaşmazlık olmadığı ortaya çıktı. Hepimiz çok farklı bir tür kalkınma/gelişim umudu –gezegenimizin sınırları içinde daha eşit ve iyi bir kalkınma- etrafında birleşmiştik. ■

¹ Global Footprint Network: <http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/>

² Inter-Academy Panel, Statement on Population and Consumption: <http://www.interacademies.net/10878/19191.aspx>

³ The World Bank, Turn Down the Heat: http://climatechange.worldbank.org/sites/default/files/Turn_Down_the_heat_Why_a_4_degree_centigrade_warmer_world_must_be_avoided.pdf

⁴ Griggs D. et al., “Policy: Sustainable development goals for people and planet”, Nature 495, pp. 305-307, 21 March 2013: <http://www.nature.com/nature/journal/v495/n7441/full/495305a.html>

> İklim Değişikliği

Kaderimiz Piyasaya Bağlı

HerbertDocena, Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley, ABD.

BM müzakerelerinden 20 küsur yıl sonra sera gazı salınımı artmaya devam ettiği için, dünya liderleri 4 santigrat derecelik katstrofik ısınmadan korunmayı çok daha ciddi ölçüde piyasaya bağlıyorlar fakat devletler koalisyonu ve toplumsal hareketler buna karşı direniyorlar. HerbertDocenaWarsaw'da düzenlenen BM İklim Değişikliği Konferansından bildiriyor, 11-12 Kasım 2013.

Varşova sokaklarındaki kitlesel sosyal hareketler, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı'nda, Polonya

BM iklim değişikliği ikinci konferansının arifesinde, büyük bir tayfun Filipinleri vurdu. Warsaw'dakalanve eve dönen diğer delegelere göre bu durumun desteklediği kanıt, iklim değişikliğinin sadece bugün yaşanmakta olduğu değil aynı zamanda iklim değişikliğine en az neden olanların bunun sonuçlarından en fazla etkilendiği yönündeydi.

Bundan ayrı olarak Haiyan –diğer şiddetli hava olayları ile birlikte- bu kanyı güçlendirdi, bu bir delegenin ifade ettiği veWarsaw'da çoğu kimse tarafından dile getirildiği gibi BM görüşmeleri “feci bir hataydı”. Oysa değişimin seyrinden ziyade müzakereler daha tehlikeli bir yola doğru yöneliyor.

Gelişmiş ülke hükümetleri, öncesinden daha az bölünmüş olarak, piyasanın bu sorunu çözeceğine yönelik çok daha güçlü bir eğilim gösteriyorlar. Fakat küresel bir hareket, hükümetleri ve farklı hedefleri olan toplumsal hareketleri içererek bir yandan karşı koyuyor ve farklı bir yöne zorluyor.

> Sorumluluk Sorunu

Warsaw konferansı dünya devletlerinin 1972'de Stockholm'de küresel ekolojik krizi konuşmak üzere bir araya gelmelerinden bu yana artan sıklıkta düzenledikleri toplantıların sonuncusuydu. 1992'de, devletler “iklimsel düzeni insan kaynaklı tehlikeli müdahaleden korumak için sera

>>

İklim değişikliği arabulucuları arasında final anlaşmaya yönelik“resmi olmayan bir toplantı”

gazı salınımını dengelemek” üzere sözleşme imzaladılar.

Böyle açıkça apaçık bir sorumluluk daha caydırıcı olmalı ancak bu bizim nasıl yaşadığımızdan bağımsız değildir – elektrik ampullerini değiştirmekten ulusal enerji kuruluşlarını revize etmeye, bazılarının ısrar ettiği gibi, kapitalizmi bütünüyle yerinden etmeye kadar. Ve bütün değişimler gibi, bu dönüşümler bazılarını üzerken diğerlerine yarar sağlamakla sınırlanır.

Yine de nasıl ilerleneceğine ilişkin temel bir konsensüs var: Gelişmiş ülkeler 1992 anlaşmasına göre, salınımı azaltmak için “ön ayak” olmaya mecbur bırakıldılar. Fakat çabaları yeterli olmasa bile gelişmekte olan ülkelere katkıda bulunmaları istendi ve gelişmekte olan ülkeler bunun gerçekleşmesi için gelişmiş ülkelere kaynak ve teknoloji talep ediyorlar. İklim değişikliği ile mücadele etmede daha savunmasız ve fakat daha az kaynağa sahip oldukları için, iklim değişikliğinin etkileri ile mücadelede ve ona uyum sağlamada yardıma ihtiyaç duyuyorlar.

Bu, durumun daha da meşakkatli olduğunu gösterdi çünkü bu temel anlaşma altında, çatışmaları vurgulayan, eşit olamayan taraflar arasında, fayda ve maliyetler hakkında fakat aynı zamanda insanların eylemleri ve diğerleri ile olan ilişkileri çerçevesinde –nasıl insanlar olduklarına ve diğerlerinden hangi tür davranışlar hak ettiklerine ilişkin da-

ha derin anlaşmazlıklar var.

Kendilerinin ne neden olduğu ne de yarar sağladığı bir sorunun çözümünün sorumluluğu taşımaktan korkan gelişmekte olan ülkeler, zengin ülkelerin yapmaları gerekeni yapmakta “etik olarak yükümlü” olduklarında ısrar ediyorlar çünkü zengin ülkelerin gazların salınımında çok daha fazla “tarihsel sorumlulukları” var ve bu süreçte zenginleşen onlar. Gelişmiş ülkeler doğru olanı yapmaya mecbur bırakılmalı ve hatta yaptırım uygulanmalı –yalnızca özendirilmemeli veya “davet edilmemeli”-.

Neredeyse görüştüğüm bütün gelişmiş ülke delegeleri, sonuçlarının fakında olmadıkları eylemler için sorumluluk alamayacaklarını söyleyerek bu öneriyi kızgınlıkla reddettiler. Eğer şimdi daha fazlasını yapıyorlarsa bu onların liderlik becerisinden veya hayırseverliklerinden –çünkü asla suçlu değiller. Onlar cezalandırılabilir ya da cezalandırılması gereken insanlar değiller –yalnızca cesurlar.

> Kalkınma Sorunu

Gelecekteki karmaşık sorunlar, değer statüsü ve hiyerarsileri ile örtüşen bu çabaların, uzun süreli ekonomik gerileme bağlamında büyümenin en iyi nasıl sürdürüleceği ya da canlandırılacağı –bu amaçla başlayıp başlamasa dahi- ile ilgili mücadelelerdir.

Çevre ile ilgili büyüyen endişelere ve 70lerde kapitalizmi çevre sorunlardan sorumlu tutan radikal çevreci hareketlerin olağanüstü yükselişi karşısında, OECD ülkelerinden uzmanlar ve yetkililer, BM, Dünya Bankası, çevreci gruplar ve kuruluşların öne sürdüğü ve etrafında toplanılan “sürdürülebilir kalkınma” kavramı; küresel ekolojik krizin çözümünde birikimi engellemez; aslında büyümenin sürekliliğine bağlıdır –ve hatta katkı bile sunar.

Bu model, pek çok devlet, uluslararası kuruluşlar ve “sivil toplum” örgütleri için kanıksanmış gerekçe/meşruiyet ve proje haline geldi. Bu yapıların tamamına göre, gerekli olan şey daha iyi “küresel çevre yönetimi” veya doğanın nasıl kullanılacağına ilişkin daha fazla düzenlemedir. Ancak bu durumun gerektirdikleri konusunda fikir ayrılığına düştüler.

Bir yanda ABD daha fazla neoliberal düzenlemeyi savunuyor: Piyasanın, daha yüksek uluslararası yetkiler olmadan, doğayı kullanımımızı düzenleyeceğine güvenmeliyiz. Ülkelere yalnızca gönüllü olarak salınımı azaltıcı hedeflerine ilişkin “vaatleri” sorulmalı, “en alt ve en üst sınırlar” düzenlenmemelidir. Yüksek kar teşviki ile kapitalistler, kirli enerjiden yeşil enerjiye veya dışarıdan temiz enerji yatırımlarına özendirmelidir.

Diğer yanda ise Avrupa Birliği(AB) ısrarla daha çok sosyal demokrat düzenlemelere benzeyen bir şeyler istemektedir: Devletler hep birlikte, salınımın azaltılması yönündeki zorlamalarda daha doğrudan ve aktif rol almalıdırlar, sermaye akışını temiz enerjiye doğru yönlendirmelidirler vb.

Kapitalistler arasındaki temel ayrışma, gelecekleri fosil yakıtlara veya “gri” kapitalizme bağlı olanlar ve “yeşil” kapitalizme bağlı olanlar arasındadır; mesela yenilenebilir enerji, karbon ticareti ve bütün kar sağlayan fırsatları iklim değişikliği yaratmıştır. Önceleri ABD’nin yaklaşımı daha rahatlatıcı gelse de sonraları AB’nin ardında toplanma eğilimi olmuştur. Kapitalizm her iki rengine yapılan yatırımda da diğerleri uzlaşılabilir unsurlar bulurlar.

130 ülkeyi kapsayan gelişmekte olan ülkeler bloğunda her zaman muhtelif görüşler var olmuştur ancak, çözümün merkezinde yeniden adil dağıtımın olmasında, daha fazla devlet güdümlü yasaklayıcı/müdahaleci düzenlemelerde(-vergiler ve para cezaları dayatmak gibi)ve piyasaları (küresel) toplumla daha geniş bir biçimde uyumlu kılmak konusunda genellikle birleşmişlerdir.

Fakat daha büyük hedefler konusunda iç uzlaşmazlıklar sürmekte: Bazıları “sürdürülebilir kalkınma” projesinin, Güneyin yetkilileri ve entelektüelleri tarafından dile getirildiğini söyleyerek onaylar görülürken diğerleri bu projeyi, doğayı korumaktan daha ziyade kapitalist kalkınmanın sürdürülmesi biçiminde yeniden tanımlamaktadır.

> Başarısız Uzlaş

Anlaşmaların ilk yıllarında Amerika’nın ileri sürdüğü, neoliberal üst sınır ve sorumluluk yok yaklaşımı AB ve gelişmekte olan ülkelerin sert muhalefeti nedeniyle hızla alaşağı edildi. Bunun akabinde başarılan, “hedef piyasalar” veya “emiyon üst sınır ticareti” uzlaşısı ile, gelişmiş ülkelere emiyon 1990 sınırının altında emiyon izinleri verilirken gelişmiş ülkelerin ilave izinler alabildikleri karbon piyasası kurulmuştur.

1997 Kyoto Protokolü ile düzenlenen bu anlaşma, piyasa düzeni(neoliberallerin hoşuna giden) ile emiyon sınırlarını(neoliberal olmayanların istediği) birleştirdiği için başlangıçta hem ABD hem de AB üyesi gelişmiş ülkeler için kabul edilebilir görünüyordu. Bir başka neden de bu anlaşmanın gelişmiş ülkelerin ortak masumiyet iddiasını güçlendirmesiydi: Gelişmekte olan ülkelere savunulan yasaklayıcı/müdahaleci düzenlemenin aksine piyasa eksenli düzenleme, gelişmiş ülkeleri suçlular olarak damgalamayacaktır.

Piyasa düzenine büyük ölçüde aykırı ve tatmin edici olmayan hedeflerine rağmen, gelişmekte olan ülkeler, bu anlaşmayı imzaladılar çünkü en azından yasal olarak bağlayıcı üst sınırlamalar dayatılmış ve onlar bu sınırlamalardan muaf tutulmuşlardı ve aynı zamanda piyasa aracılığı ile sermaye ve teknoloji sözü almışlardı. Fakat verilen bu sözler ABD içinde sadece üst sınırlamalara değil aynı zamanda gelişmiş ülkelere sağlanan muafiyetlere –yalnızca ABD’nin rekabet tehdidi gördüğü ülkelere sağlanan muafiyetler değil ve aynı zamanda ABD’nin diğerlerinden daha fazla suçlu olmadığı dolayısıyla diğer ülkelere farklı sınırlamaların olmaması gerektiği yönündeki etik iddiasına karşıtlık- öfkelenenlerce bilhassa fazla bulundu.

On yılı aşkın uygulamanın ardından uzlaş çok az başarı sağladı. Bazı taraflar emiyonu azalttılar ancak bunun nedeni durgunluğa bağlı büyümenin yavaşlaması veya yasal boşluklardan kaynaklı ucuz karşılıklar almaktı ve şimdilerde karbon piyasasının çöküşü yeni bir neden. Genel olarak bugün emiyonlar 90larda görüşmelerin başladığı zamana orana %60-70 oranında daha yüksek durumda. Ve çok az miktarda sermaye veya teknoloji gelişmekte olan ülkelere gitmektedir.

Geçen yıllarda bu döngü etrafında süregiden müzakerelere karşın, Warsaw’da çoğu kimse, en azından tarihte kaydedilen en güçlü tayfun karşısında müzakerelerin yeni bir yöne doğru ilerleyeceğini ummaktaydı. Filipinler baş delegesi açılış oturumunda gözyaşı dökerken “bu iklimsel cinneti burada durdurabiliriz” diye yalvarıyordu.

> Hızla Felakete Sürüklenmek

Daha önce denenip terkedilen müzakereler yerine şimdi olan şey, daha öncekilerde ABD’nin başını çektiği grup ve AB kendi yoluna gitmeyi isterken bu defa taraflar birbirleri-

ne yakın görünmekte. Bu sefer AB dahi ABD'nin arkasından yer aldı –ya da en azından 90larda olduğu gibi görünürde alternatif bir kutup olmayı başaramadılar.

Karbon ticaretini kabul ederken üst sınırdan vazgeçmek, daha çok gelişmiş ülke hükümetlerinin üst sınır olmadan ticaret anlaşması lehine olan emisyon üst sınır ve ticareti uzlaşısını dikte etmeleridir. Öncekilere göre çok daha az fikir ayrılığı içinde, daha önceki doğrudan düzenlenmelerden vazgeçip iklim sorunun çözümü için piyasaya daha çok güvenmektedirler.

Müzakereler süresince tekrarladıkları argüman, devlet için emisyonları azaltmanın yolu,ulusal/bölgesel karbon piyasasının genişlemesi ve birbirine bağlı hale gelmesi süresince ve liberal yatırım politikaları ve sübvansiyonlar kanalıyla –kesinlikle devletin “taban-tavan” eylemini gerektiren eylemler- ve “çevresel etkinleştirme” yaratarak, yeşil enerjideki özel sektör yatırımlarını doğaya “fiyat” koyarak “katalize etmek” idi.

Kanadalı delegenin Warsaw'da ifade ettiği gibi görev, dünya hükümetlerine “iklim değişikliği ticaret için iyidir” mesajı vermektir. Ve “sürdürülebilir kalkınma” mantığını takip ederek sermayedarlar, eğer ki bizi iklim krizinden koruyorlarsa,aranan ve doyurulan –sınırlanan ve cezalandırılan olmaktan ziyade- insanlardır. Yönetimi piyasaya bırakmak, gezegenin geleceğini etkin bir biçimde onlara emanet etmektir.

Fakat bu neoliberal çözüme daha fazla yöneliş muhalifleri de harekete geçirmiş görünüyor. Giderek büyüyen çatlaqlara rağmen ve baskılar olmaksızın gelişmekte olan ülke

yönetimleri, devletler ve piyasa dışı unsurlar emisyonların şiddetli biçimde azaltılmasını ve kaynaklar ile teknolojinin harekete geçirilmesinin sağlanması konusundaki birliklerini sürdürmekte ısrarcılar.

En azından bu uzlaşmacı olmayan tutumun bir kısmı solun veya Venezuela, Bolivya, Ekvador ve blok içerisindeki diğerleri gibi sol yönelimli hükümetlerin artan etkisine bağlanabilir. Fakat hala kenara itilmiş ve bazen kasıtlı olarak susturulmuş, bu ülkelerin delegeleri gelişmiş ülkelerin bütün güçleriyle istedikleri “küresel bağlı karbon piyasasını” engellemede başrol oynuyor gibi gözükmektedirler. Aynı zamanda cephe hattında emisyonları azaltmak adına “Piyasa dışı Mekanizmaları” veya karbon üst sınırı ve ticaret dışı yaklaşımı geliştiriyorlar – belki de konuşmalarda piyasa çözümlerine karşı sunulan en detaylı alternatif.

“Sivil toplum” birbirine oldukça yakınlaşmış görünüyor. 800 civarında sivil toplum örgütü, sendika ve toplumsal hareket temsilcileri –radikaller ve ılımlılar ile birlikte- busürece karşı yürüyüş düzenlediler. Bütün bunlar, gezegenin kaderinin sermayenin ellerine verilmesini yavaşlatmış görünüyor. Yine de gelişmekte olan ülke yönetimleri ve dünya ölçeğinde toplumsal hareketler, gelişmiş ülke yönetimleri üzerinde baskı oluşturabilmeyi denemedikçe; uluslararası toplum, ne hakkında, ne kadar veya üretim için hangi enerji kaynakları olacağı (gelişmekte olan ülkelerde dahi) ilgili bütün bu kararları verenler üzerinde baskı oluşturmaya çalışmayı yönetmedikçe, bugün küresel ısınmada 4 santigrat derece yükselmekte olan dünya, karşılaştırmada Haiyan'ın masum kaldığı bir dünyaya dönüşebilir. Bu kaderden uzaklaşmak için büyük bir tayfandan daha güçlü bir etkiye ihtiyacımız var. ■

> Çin

Kentleşmesinde Dram ve Yıkım

Feizhou Zhou, Peking Üniversitesi, Çin

Çin'in yeni kentlerindeki apartmanlar arasındaki tarlasını sulayan çiftçi

“mesken üretim sözleşmesi” (baochan daohu) içermektedir ve hem kullanım hem de gelir açısından arsa hakları köylüler arasında yeniden eşit bir şekilde dağıtılmıştır. Sonuç olarak, her köy hanesi çok parçalı çiftlik alanı almıştır, fakat her zaman yaşanan konutun yanında bir tane de bulunmaktadır. Apartmanlara taşınmak çiftçilerin yaşam alanları ile tarım yaptıkları araziler arasındaki mesafeyi arttırmıştır. Birçok çiftçi, araziye gitmek için bir ya da iki saat hatta bazen daha fazla yürümek zorunda kalmaktadır. Bu şartlar yüzünden hükümet kentsel kurumları yüksek katma değere sahip ihracat ürünleri yetiştirmeleri için geniş tarım arazilerini kiralayarak kırsal bölgelere yatırım yapmaya davet etmiştir. Chengdu’da arazi kiralamak neredeyse 614 metresi 800-1000 Yuan’dır; bu, yaklaşık olarak çiftçilerin yıllık yiyecek üretiminin değerine eşittir. Böylelikle, çiftçiler yeni konut projelerine taşındıklarında tarım arazileri kentsel kurumlar tarafından devralınacak ve geleneksel aile çiftçiliği kurumsal çiftçiliğe dönüşecektir.

Apartman yaşamı, çiftçilerin üretim faaliyetlerini ve yaşam tarzlarını önemli ölçüde değiştirmektedir. Öte yandan, çiftçilerin sebze ve meyve yetiştirecek

Antik dönemlerden beri Chengdu Ovası nüfusça yoğun bir tarım bölgesi olmuştur. 2007’de merkezi hükümet Chengdu Kentini, kentsel ve kırsal bölgeler arasındaki ilişkileri değiştirmeyi amaçlayan “Kentsel ve Kırsal Gelişmeyi Koordine Etmede Pilot Bölge” olarak seçti. Chengdu reform kriterlerinin diğer bölgeler üzerinde güçlü bir gösteriş etkisi vardı ve 2009’dan beri bu kriterlerin üzerinde çalışılmakta, öğrenilmekte ve örnek alınmaktadır. Chengdu projesinin en önemli bölümü, çiftçileri geleneksel fakat çoğunlukla dağılmakta olan köy topluluklarından hükümet fonlarıyla inşa edilmiş apartman binalarına taşınmaya teşvik etmektir. Her apartman, bir ile üç köy

topluluğunun büyüklüğüne denk olan 100 ile 500 arası aileyi barındırabilecek kapasitededir. Bu konut projeleri, musluk suyu, elektrik, doğalgaz, giriş yolu, çöp öğütme ve spor tesisleri gibi temel altyapı bileşenlerinden oluşmaktadır. Bu topluluklardaki yaşam standardı taşradaki yaşam standardı seviyesine yakındır. Bu iskân projesi yerel yönetimler tarafından “Yeni Kırsal Bölge İnşası” ya da “Kırsal ve Kentsel Gelişimi Dengeleme” olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte, bazı haber yayın organları için “Yok Olan Köyler” anlamına gelmektedir.

Aynı zamanda, tarımsal faaliyetler de bir geçiş sürecindedir. 1980lerden bu yana dekollektivizasyon reformları

ve domuz ve tavuk gibi hayvan bakabilecekleri alanları olmadığı için topraklarından almış oldukları kira gelirleri tek gelir kaynaklarıdır. Diğer bir yandan, çiftçiler artık temel ihtiyaçları- yiyecek, su, doğalgaz gibi- için para ödemek zorundadırlar. Chengdu’da yaptığımız araştırmaya göre, çiftçilerin apartmanlardaki yaşam maliyetleri ortalama % 30 artmıştır. Sadece üretim ilişkileri değil aynı zamanda köydeki sosyal ilişkiler ve yönetim de konut şeklinin değişmesi ve köylerin birleşmesiyle birlikte önemli değişikliklere maruz kalmaktadır. Bu reformların geniş kapsamlı etkisi hala net değildir, fakat bu etkiler ancak Çin’de son zamanlarda ortaya çıkan hızlı kentleşme bağlamında anlaşılabilir.

Çin toprak sisteminde iki tür mülkiyet hakkı bir arada bulunmaktadır: kırsal arazilerin müşterek mülkiyeti ve kent arazilerinin kamu mülkiyeti. Eğer şehirler kentsel imar ve inşaa için kırsal araziye ihtiyaç duyarsa, öncelikle kırsal arazilerin müşterek mülkiyetini yasal olarak kamu mülkiyetine dönüştürmek zorundadırlar. Bu işlem “arazi talebi” (tudi zhengyong) olarak adlandırılmaktadır. Sadece yerel yönetimler bu talep etme ve satma hakkına sahiptir.

Yerel yönetimler, kırsal arazileri kamulaştırarak ve sonra da kentsel geliştiricilere bu toprakları arazileri satarak “arazi devri ücretlerinden” (tudi churangjin) büyük miktarda gelir sağlayabilirler. 2013 yılında, ulus çapında yerel yönetimlerin mali gelirinin % 59’u göz önüne alınarak hesaplanan arazi devri ücretlerinin toplam miktarı 4.12 trilyon RMB olmuştur. Bu arada, 1994’te yürürlüğe giren vergi paylaşımı düzenlemesinden sonra yerel hükümetler kırsal yapılaşmadan oluşan vergi gelirlerini toplayabildikleri için, bu kırsal dönüşümün tamamlanması konusunda muhkem nedenleri vardır. Arazi devri ücretleriyle birlikte vergi gelirinin bu bölümü, “arazi merkezli yerel mali rejim” (tudi caizheng) olarak adlandırılan rejimin temelini oluşturmaktadır.

Kırsal gelişim ve inşaa için hükümet dışı sermayeden faydalanmanın yanı sıra yerel yönetimler belediyelere ait kamusal altyapıya da yatırım yapmak

zorundadır ki bu yerel yönetimlerin mali kapasitelerinin çok ötesindedir. Yasaya göre, yerel yönetimlerin kırsal inşaa için kredi alması yasal değildir. Devlet kurumları, finansal kurumlardan doğrudan kredi alamaz ya da kredilere kefil olamazlar. Bununla birlikte, pratikte yerel yönetimler genellikle devlet mali fonlarını kırsal yatırım ve kalkınma şirketleri, kırsal ulaşım şirketleri, kırsal su şebekesi grupları, arazi kaynak merkezleri gibi devlete ait şirketler kurmak için kullanmaktadırlar. Bu şirketler, genellikle yerel Devlet Mülklerinin İdaresi Heyeti tarafından yönetilmektedir. Bu şirketlerin ana işlevi, hükümet tarafından devlete ait ve imara açılmış arazileri bankalara ipotek ettirerek kırsal inşaa için banka kredisi almaktır. Çin’deki neredeyse bütün ilçe ve şehirlerde artık “yerel finansman platformları” (difang rongzi pingtai) olarak bilinen şirketler mevcuttur. Bu finansman platformları genellikle ipotek edilen arazinin vergi değerinin yaklaşık olarak %70’ine kamu malları ve kırsal altyapı için kullanılacak krediler vermektedir. Merkezi hükümet tarafından yapılan bir araştırmaya göre, yerel yönetimlerin 2013 Haziran ayı sonunda 17.9 trilyon MRB gibi toplam bir borcu olduğu ortaya çıkmıştır. Borçların çoğu finansman platformlarına dayandırılabilir.

Yukarıda yapılan analize bağlı olarak Çin’in kırsal büyümesinin arkasında güçlü bir arazi, mali ve finansal mekanizmanın bulunduğu söylenebilir. Öncelikle, yerel yönetimler arazi satımından elde edilen gelirlerin yanı sıra devlete ait arazileri kırsal gelişim için arazi talebi ile devletten alabilirler. Daha sonra, yerel finansman platformlarının işletimi altında, yerel yönetimler bu almış oldukları arazileri kırsal inşaa için bankalara ipotek ettirerek kredi almak için kullanabilirler. Arazi ve sermaye arasında oluşan bu sinerji hızla değişen, refah şehirler yaratmıştır ki bu şehirler sanayi ve nüfus birleşmesine dayanan geleneksel şehirleşme anlayışından çok farklı olarak ortaya çıkmaktadırlar.

Bu yeni şehirleşmenin temel yolu ipotek ettirmek ve geliştirmek için yerli devlet arazisine sahip olmaktan geçmektedir. Yine de, ekilebilir arazi-

leri ve gıda güvencesini korumak için merkezi hükümet yerel yönetimlerin bu ekilebilir arazilerin ne kadarını kamu-laştırabileceğini sıkı bir şekilde kontrol etmektedir. Chengdu reformu karşıt güçlerden ortaya çıkmıştır: arazilerin istimlak edilmesi üzerindeki katı kontrol ve diğer yandan da kentleşmeyi teşvik etmek için araziye olan güçlü talep.

Kırsal Çin’de, çiftlik evi (zhajidi), yani evlerin üzerine inşaa edildiği arazi, ekilebilir arazi kapsamına girmektedir. Geleneksel mesken avlu modeli yüzünden çiftçilerin genellikle geniş bir çiftlik evi ve arazisi vardır. Chengdu’nun çiftçileri apartmanlara taşınmalarına sebep olmasının temel nedenlerinden biri kentleşme için arazi “üretmek”tir. Çiftçiler apartmanlara taşındıklarında, boş kalan çiftlik evi ve arazileri ıslah edildikten sonra ekilebilir arazilere dönüşecektir. Bu yolla yerel yönetimler şehrin büyümesi için gerekli olan araziye elde etmek için bu “artan” ekilebilir arazileri kullanabileceklerdir. Örneğin, çiftçiler apartmanlara taşındıktan sonra, bir köy 61400 metrelik bir çiftlik evi arazisi elde etmiş ve bunu ekilebilir araziye dönüştürmüştür. Daha sonra şehirler kentsel büyümeye ihtiyaç duyulan yerdeki 61400 metrelik bu ekilebilir araziye alabilirler. Aynı zamanda ekilebilir toplam alan miktarı da değişmez.

Bu yüzden, genel olarak, çiftçilerin dağılmakta olan çiftlik evlerinden iç içe geçmiş apartman bloklarına taşınmalarını sağlayan çiftçilerin yerleşim şekillerindeki bu değişim Çin’in kırsal kentleşmesi için son arazi kaynağı ve sermayedir. Eğer çiftçiler çiftlik evlerini ve arazilerinden vazgeçmezse, yerel yönetimler için arazi talep edebilecekleri ve kredi için ipotek ettirebilecekleri bir arazi olmayacaktır. Ve böylece kentleşme hızı da çok daha yavaş olacaktır. Son zamanlarda, Chengdu deneyi Çin’in pek çok bölgesinde benzer şekilde uygulanmaktadır ve bu da kırsal alanlarda hızlı bir kentleşmeyle sonuçlanmaktadır. ■

> Toprak Gaspi ve Talanı

Yonghong Zhang, Sun Yat-Sen Üniversitesi, Guangdong, Çin

Shenzhen'deki yerel yolsuzluklara karşı slogan atan köylüler.

Çin'deki benzersiz kentleşme süreci boyunca, kent yapılanması için toplu arsa gereksiniminin yanı sıra, kırsal toplu malvarlıklarının idare ve dağıtımını toplumsal itirazların ve çatışmaların odak noktası oldu. 1990'ların başında, Güneydoğu kıyı bölgelerinin kentleşmesi Çin'deki diğer alanların gelişiminden çok daha hızlı oldu. Yerel yönetimin idaresi altında, kentlerin etrafındaki köylerde kademeli olarak köylülerin kolektif toprak varlıkları hisse senetlerine dönüştürüldü ve bireysel olarak köylülere dağıtıldı. Kırsal toprakların toplu mülkiyet sistemini bütünüyle

değiştirmeden, bu köyler “topluluk hissedarlık ortaklıkları” oluşturdular ve köylüler kolektif toprak varlıklarının hissedarları oldular, ve bunun getirdiği kar paylarının keyfini sürdüler.

Topluluk hissedarlık ortaklığı, yerel idarelerin kırsal toplumu, insanların komün yaşamı döneminden kalan önceki güç yapısını radikal şekilde değiştirmeden kentleşmeye adapte etme girişimiydi. Ortaklığın yönetim kurulu üyeleri hissedar köylüler tarafından seçildi, ancak sonuç yerel idare ve köy kabilelerinin tamamen baskısı altında ortaya çıktı. Çoğu durumda, köyün parti şubesi sekreteri politik, ekonomik ve toplumsal gücü

>>

tekelleştirerek “doğal olarak” yönetim kurulu başkanı oldu. Topluluk ortaklığı yerel idare ile çevre köylerin bağlantısı olmaya devam etti, bu şekilde kentleşmenin yeni zorlukları ile karşılaşırken hükümetin bir aracı oldu. Örneğin, topluluk ortaklığı sadece toplu arsaları yönetmedi, aynı zamanda yerel idareden köyün altyapı, kamu güvenliği, toplum refahı ve çevrenin korunması sorumluluğunu da aldı.

Köy komitesi ve topluluk birliği kaçit üstünde halka yakın özerk organizasyonlar olsalar da, yerel idarenin ve köy kabilelerinin baskısı köylülerin bağımsız demokratik haklarını çoğunlukla ezip geçiyor. Sonuç, yönetim kurulu başkanı (aynı zamanda köyün parti sekreteri) ve yerel idarenin, toplu arsa alacaklarını gasp etme ve toplu mal varlıklarını kontrol etmek için gizli bir ittifak yapmalarıdır.

Yakın yıllarda, arsa değerlerinin sürekli artışına bağlı olarak, yönetim kurulu başkanı yada köy parti sekreteri istimlak edilmiş arsaların satışı veya kirasından kendini zengin etti. Bu köy protestolarına yol açtı. 2012 baharından bu yana, Wukan’daki dramatik olaylardan kaynaklı şekilde, benim araştırma enstitüm tarafından çalışılan, Guangzhou ve Shenzhen Yerel İdareleri (Guangdong ili) altındaki neredeyse her köyde toprak anlaşmazlıklarından doğan kolektif şiddet hareketlerinin patlak verdi.

Örneğin Guangzhou yerel idaresi vakasında, bir çok yıllık protestolardan sonra, köylüler 2013 yılında sonunda esas hissedarlık ortaklığı liderlerine karşı davalarını kazandılar, ve yeni seçilen yönetim kurulu toplu mülkiyete ilişkin, fazladan 100 milyon RMB (16 milyon dolar) getiren yeni bir kira sözleşmesi imzaladı.

İşçi-işveren uyuşmazlığının aksine, toprak gaspı ve talanına karşı mücadeleler, yerel idarenin meşruiyetine ciddi karşı koyuşlarla birlikte köylülerin kişisel ekonomik çıkarlarının korunmasını gerektirmektedir. Aile ve topluluk bağlarının karmaşık geleneksel yapısı ve köylerdeki kuşaktan kuşağa ikamesi sayesinde, toprak mücadeleleri uzun süreli oldu ve rejimin toplumsal istikrarına ciddi bir tehdit oluşturdu. Dahası, köy protestoları yatıştırılmadan, gelecek arsa yeniden paylaşımları ve kentsel dönüşüm kalıcı olarak durdurulmuş oldu. Bundan dolayı, yerel idareler gaspı araştırma ve cezalandırmada ciddi önlemler almaya başladı. Bunun sonucu olarak, Guangzhou yerel idaresinde, köy parti kadrolarının neredeyse çeyreği yasadışı faaliyetten dolayı cezalandırıldı.

Çin’in otoriter sistemi altında, resmi oyunlar (köy seçimleri ve davaları gibi) protestoların çözülmesinde etkili çözümlerdir. Yerel yönetimin Wukan protestoları ile nasıl baş ettiğinin farkına vararak, köy muhalefetine

güçlü olduğu ve talana dair yeterli kanıtın olduğu yerlerde, yerel idareler şüpheli köy liderliklerini araştırarak ve yenilerinin seçilmesini organize ederek çatışmalara yanıt verdi. Aynı zamanda, çoğu köylerde, seçimler hala köylülerin mülkiyet haklarını korumamakta, ancak bunun yerine topluluk ortaklıklarının liderleri için gücü istismar etme ve kişisel çıkar aramada araç olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle, köylüler seçimlere karşı kasvetli bakış açılarını korumaktadır. Onlar, seçimleri devredilemez vatandaşlık hakkı olarak değil yalnızca kişisel çıkarlarını korumanın bir aracı olarak görmektedir. Alan çalışmamız sırasında bize söyledikleri şekliyle, seçimi kazanan herhangi biri onu kişisel itibar arttırıcı bir araca dönüştürecek.

Toplu arsa mülkiyetine dayanan mevcut köy yönetimi sistemi, köy özerkliğini ciddi şekilde aşındırmaktadır. Kentleşme ilerlediği sürece, hükümetin insanların ihtiyaçlarına karşı sorumlu olması ve köylülerin kentli vatandaşlarla aynı sivil haklara sahip olmasını sağlaması bekleniyor. Şimdiye kadar, iki taraf da yerel idarenin yeni şekillerini araştırdığı için, devlet ve köylüler arasındaki ilişkiler değişti. Ancak, bütün deneyimlere bakılmaksızın, mevcut gayrimenkul mülkiyeti sistemini dönüştürülmezse, köylüler kaçınılmaz olarak kentleşme sürecinde kaybeden taraf olacaklar.■

> Protestoları Yönlendirmek

Üç Boğaz Barajı Olayı

Ying Xing, Çin Siyasal Bilimler ve Hukuk Üniversitesi, Pekin, Çin

YunYang Bölgesi'nden bir protestocu Kechang liderliğindeki protestonun hikayesini anlatıyor. Fotoğraf Ying Xing.

Çağdaş Çin toplumunda, yetkililerle sıradan insanlar arasında çatışmalar çıktığı zaman, insanların çare araması için dört ana yol vardır; sınıfsal eylem, toplu dilekçe, vaktinde ve yerinde direnç ve toplu isyan. En yaygın olanları grup dilekçesi ve toplu dilekçe ve vaktinde ve yerinde

direnç yollarının kombinasyonudur. “He Kechang Vakası” olarak bilinen ilk sınıfsal eylem davasında Çin’in Üç Boğaz Barajı ile yer değiştirilmesini takip eden legal iyileştirmeyi analiz edeceğim.

846,200 insan 3 Boğaz rezervuar alanına yerleştirildi ve bunların 361,500’ü kırsal kesimden.

>>

1997'den bu yana Chongqing Belediyesi Yun Yang kırsalında köylü çiftçilerintoplu talebi vardır. Müşteki temsilcisi Bay He Kechang'ın dilekçesi dört aşamadan geçti.

On Binlerce İnsanın Dilekçesinden Bir Toplu Dilekçe Başlangıcına: Ekim 1997'den Mart 2000'a. Temmuz 1997'de, Yung Yang yerel hükümeti yerinden edilmiş popülasyon üstünde deneyisel bir projeye başladı. Yerel hükümet tazminatı düşük açıkladığı zaman, bu yer değiştirenler arasında çokça rahatsızlık uyandırdı. Bölgenin köylü çiftçileri merkezi hükümete doğrudan mektup göndermeye karar verdiler.

10.000 kişi tarafından imzalanan dilekçe, Chongqing ve merkezi hükümet üst düzey yetkilileri ve hükümet kadrolarını, Yungyang kırsalına bir birleşik çalışma grubu göndermeye itti. Ancak onlar soruşturmalarını "yerinden olanlar için yetersiz tazminatın olduğunu"ret ederek sonuçlandırdı, bu aynı zamanda yerel önderliğin başkanını aşmakla suçlanan, yerinden edilmiş popülasyonun temsilcilerinin yalnızca bir yanlış anlamasıydı He Kechang ve diğer temsilciler bu sonuçtan o kadar memnuniyetsizdiler ki, 1998'den 2000'e Pekin'e birçok mektup yazdılar, Pekin'e iki ve Chongqing'e bir çok kez öneri dilekçesi verdiler fakat hiç birine cevap verilmedi.

Toplu Dilekçe ve Yerel Seferberliğe Yükseliş: Mart 2000'den Mart 2001'e. Mayıs 1999'da, Danıştay 3 Boğaz yerleşim politikasını değiştirmeye karar verdi, böylece köylü çiftçiler artık lokal olarak değil uzak yerlere yerleştirilebilecekti, bu Yung Yang'ın yerinden edilmiş popülasyonunda başka bir tür karışıklık dalgası oluşturdu. He Kechang öncülüğünde, yerinden edilmişpopülasyon bir dizi strateji oluşturdu: yerel görevlilerle yüz yüze çatışma ve tartışma, organizasyon geliştirme, kendilerini politikalar yoluyla tanıtmak ve yerinden yerleşim hakkında bilgiyi yaymak, mektuplarla ve Pekin'e ziyaretler ve mektuplar yoluyla dilekçe yoğunluğunu artırma ve yabancı medya ile iletişime geçme.

Hapsedilmenin Zorluğu: Mart 2001'den Mart 2004'e. Mart 2001'de, He Kechang ve diğer iki temsilci Pekin'eöneri ziyareti yaptılar. Chongqing yerel yönetimi bu üç temsilciyi Pekin'de tutukladı. Daha sonra, Yun Yang Kırsal Halk Mahkemesi Yeniden Yerleşim Soruşturma Örgütü'nün hükümetin yerleşim planına meydan okuduğunu iddia etti ve 'huzuru bozmak için toplanma' suçundan, He Kechang 3 yıl, diğer iki temsilci 2 yıl hapis cezası aldı. İlk defa Üç Boğaz dilekçecileri hapis cezasına çarptırıldı ve Yung Yang köylü çiftçilerinin kaderi uluslararası bir mesele haline geldi.

Sonsuz Bir Savaş: Mart 2004'ten bu güne. 11 Mart 2004'te, He Kechang cezasını çektikten sonra serbest bırakıldı. Cezaevinde ellerinin deforme olması, ayaklarının kırılması gibi yoğun fiziksel işkenceden geçmesineve Ağustos 2002'de tüm malvarlığına el konulmasına rağmen, savaşma ruhu halen kalmıştı. Salıverildikten sonra, yerel yönetimle işbirliği yapmayı reddetti ve yer değiştirmiş insanlar hakkında bilgi toplamayı sürdürdü. Sonsuz bir mücadeleye girişmişti.

He Kechang vakasında gördüğümüz;protesto stratejisinin seçiminde yasal veyayasal olmayan yollar arasında gidip gelen ve hatta bunları aynı anda kullanan mutlak bir pragmatizmdir. Yerinden edilmişpopülasyonun bakış açısından, hukukun egemenliği ve insanın egemenliği arasındaki ayrım çok az önem taşımaktadır. Önemli olan; belirli bir anlaşmazlığın çözümünde kullanılan stratejinin uygulanabilirliğidir. Onlar mahkemelere meşru hukuka inandıkları için başvurmadılar, dilekçeleriüst düzey yetkililerin dürüstlüğüne inandıkları için göndermediler. Onlar, iktidar sahibi olanların her birini yönetimin kestirme çözüm stratejileri olarak görmesine benzer şekilde, davaları ve dilekçeleri kestirme çözüm yolu olarak gördüler. ■

> Jan Szczepański

Riskli Bir Köprü Kurma

Adam Müller, Kamil Lipiński, Mikołaj Mierzejewski, Krzysztof Gubański,
Karolina Mikołajewska, Halk Sosyolojisi Laboratuvarı, Varşova Üniversitesi

Jan Szczepański (1913-2004) 1966-1970 arası Uluslararası Sosyoloji Derneği Başkanlığı yapmış olan Polonyalı bir sosyologtu. O, Doğu Bloğu'ndan bu pozisyonda bulunan ilk kişi olmuştur. Yayınları Polonya'da bir çok baskı yapmıştır. Gazete köşeyazıları da yüksek oranda beğenilmiş ve geniş çapta tartışılmıştır. Halka dair konulara duyarsız kalmamıştır ve Polonya Halk Cumhuriyeti Parlamentosu üyesi (1957-61, 1972-85) ve Danıştay üyesi (1977-82) olarak politik hayatta aktif şekilde yer almıştır. 1960'ların sonunda Uluslararası Sosyoloji Derneği Başkanı olarak iki büyük zorlukla karşılaştı. İlk olarak, ISA Kongresi'ni Doğu Avrupa'da (Varna, Bulgaristan) organize etmekle sonuçlanan Küresel Güney kadar Batı ve Doğu arasındaki diyalog. İkinci olarak, günlüğüne göre, Başkan olarak, en basit kurumsal konuları yerleştirmeye çalışırken, bıkkınlık veren evrak işlerini yükledi.

Jan Szczepański parti'de

Sosyolog Vinicius Narojek'in dikkat çektiği üzere, komünist dönemdeki Polonya politik durumunun kendine özgürlüğü, devlerin sınırlı meşruluğunu içermekteydi. Bir taraftan, komünist rejim nüfusun büyük bölümü tarafından, özellikle başlangıç aşamasında, Sovyetler

Birliği tarafından üstten empoze edilen dış bir güç olarak ve bu nedenle geleneksel ulusal değerlere aykırı olarak görülüyordu. Başka bir taraftan, otorite temsilcilerinin kendileri sıklıkla, kendilerini Doğulu Koruyucular'ından uzak tuttıkları sürece kabul edilebilir olan gerekli bir bela olarak görülüyordu. Meşruluğun da-

>>

yanaklarından biri güce sahip olanların ortodoks Sovyet doktrininin uygulamalarını engelleme kabiliyeti ve isteğiydi. “Halkın Demokrasisi”, özellikle kriz zamanlarında (1956, 1970, 1980) hem güçlü hem de zaıftı, kontrol edici ve taciz ediciydi.

Polonyalı aydınlar, bu duruma karşı oldukça farklı tutumlar takındılar: tamamen karşıtıktan sisteme sadık ve coşkulu katkılara kadar. Çoğu insan zor ve ahlaki olarak rahatsız edici orta pozisyonlar aldılar. Burası 1956’dan sonra Komünist Parti içerisinde yeni bir politik çizgi oluşumunda yer almış Jan Szczepański’yi bulabileceğimiz yerdı, ama aynı zamanda, o komünist sistem tarafından gerçekleştirilen bir çok suistimal ve çarpıtmaya da eleştirel baktı. Bu tip insanların çabaları sayesinde, Polonyalı aydınlar için mutlak güç ile entellektüel elitler arasında zayıf bir köprü kurularak, mutlak bir görelı özerkliğe tutunmak mümkün oldu. Böyle bir mutlak hareket özgürlüğünün olduğu varsayarak, aydınlar “Dayanışma” hareketinin sonraki karşıt yapılarını oluşturmada önemli rol oynadılar. Sovyet bloğunun bir çok ülkesinde, sosyoloji bölümleri üniversitede bulunmuyordu, çünkü Marxizm-Leninizm Enstitüleri’nin toplumsal hayatı yorumlama tekele vardı. Bu açıdan, Stalin’in ölümünden sonra, Polonya’da sosyal bilimlerin Jan Szczepański, Maria Ossowska ve Stanisław Ossowski,

Zygmunt Bauman, Maria Hirszowicz ve Stefan Nowak – hepsi ünlü ve tanıdık figürler- gibi aynı zamanda büyük halk entellektüelleri olan Polonyalı sosyologları doğurarak dirilişı, Sovyet Bloğu için olağandıydı.

Szczepański’nin bu şartlarda kararlılıkla sürdürmeyi başardığı eşsiz pozisyonu - eğitim ve sosyal politika konularında otoriter bir hükümet öneren bağımsız bir sosyolog-ona bu kasvetli dönemde halk sosyolojisi uygulama imkanı sağladı. O kendini tarafsız bir akademisyen olarak değil, güncel sosyal problemlerle yüksek oranda ilgilenen bir araştırmacı olarak görüyordu ve olası çözümler öneriyordu. Politik hayatta olmasından dolayı, Szczepański bir çok Polonyalı bilim insanının yurtdışına seyahatini mümkün kıldı. Ayrıca, bir çok sosyolog ve diğer entellektüeller kitaplarını basabilsinler diye kamu enstitülerine baskı kağıdı için kaynak ayrılması konusunda da mücadele etti. O, toplumsal protestolarda bile yer aldı, Stalin döneminde büyük cesaret isteyen çok az rastlanır bir şey. Örneğin, 1954’te sansürcülüğü protesto eden bir mektup imzalayan 34 entellektüelden biriydi, gerçi ilk tutuklamalardan sonra desteğini çekti.

O çok okunan bir gazeteci ve köşe yazarıydı. Politik pozisyonu ona otoriteye karşı sınırlı eleştiri imkanı verdi. Popüler yazılarıyla ulaştığı kitle

onun bütün bir Polonya neslinin fikirlerini ve tutumlarını etkilemesini sağladı. Bu yolla, konuşma özgürlüğünün tehlikeli olduğu bir dönemde biraz kamu tartışmasına alan yaratarak sosyolojinin bazı temel kavramlarını halk söylemine taşıdı. Ancak, sosyoloji pratiğinin bu şekli bugün - ölümünden on yıl sonra- anlam kazandı, Szczepański az daha Polonya’da unutuluyordu. Güncel konulara odaklanan yüzlerce yayınına rağmen, arkasında hiçbir zamansız teori veya etkileyici düşünce ekolü bırakmadı. Doğumunun 100. yıl dönümü kutlamasında, Polonya Bilimler Akademisi ve Polonya Sosyoloji Derneği tarafından bir dizi etkinlik ve konferans düzenlendi. Ancak, ismi günümüz sosyal bilimler öğrencileri tarafından anılmıyor.

Jan Szczepański’nin hayatı insanların inançlarını arttırmak için verilmiş daimi bir mücadeleydi- “insan yüzlü sosyalizm” sözünü tutmak için bir girişim. Dengeleyici eylemi, en uç derecede demoktasi dışı bir sistemde bile, halk sosyolojisi için bir alan yaratılabileceğini kanıtlamaktadır. Ancak, böyle bir ihtimal bir bedelle gelmekte: bir dizi içsel oyunda tuzağa düşmek ve rahatsız edici tavizler vermek zorunda kalmak. ■

> Polonya Yüksek Öğreniminin Neoliberal Kontrolü

Dariusz Jemielniak ve Karolina Mikołajewska, Kozminski Üniversitesi,
Varşova, Polonya

Polonya'da doktora öğrencileri tarafından kurulan ve Polonya akademisi üzerine araştırmalar gerçekleştiren bir STK olan Üniversitenin Yeni Açılışı'nda toplanan öğrenci ve profesörler. Fotoğraf NOU'nun kibarlığı.

Bu, Polonya akademisinin güncel durumunun Küresel Diyalog sayfalarını ilk süsleyişi değil. Küresel Diyalog 2.4'de Halk Sosyoloji Laboratuvarı'nın üyeleri Polonya üniversitesindeki neoliberal reformlara işaret etmişlerdi. Üstünde geçen 7 yıldan sonra, Polonya yüksek öğrenim sistemi, Polonya akademisinin dünya standartlarını yakalamasının gerekliliği temelinde büyük değişikliklerden geçti. Sebebi önemli ve genel olarak destek bulur görünmekle birlikte, gerçek sonuçlar durumu iyiye değil daha kötüye götüren bir çok kötü etkiye yol açtı.

Polonya akademisinin korkunç durumunu anlamak için, bizim özellikle sorunlu olarak değerlendirdiğimiz ya-

pısal değişimin bazı temel unsurlarını incelemek dikkate değer olabilir. Bu inceleme, Polonya'nın yeni Yüksek Öğrenim Bakanı, bir sosyoloji Profesörü ve Avrupa Parlamentosu Eski Üyesi olan Lena Kolarska-Bobińska, olduğundan bu yana özellikle gerekli. O kendinden öncekilerin politikalarını sürdüreceği konusunda ısrar etmektedir.

Gayri Safi Milli Hasıla'dan sadece % 0.4 oranında pay akademik alan için ayrılmaktadır ve bu Polonya'yı Avrupa Birliği üyeleri içinde en son sıraya yerleştirmektedir. Şunu da belirtmemiz gerekir ki, Polonya Avrupa Birliği araştırma fonlarına erişim kazanmış olduğu halde, sadece nadiren başvurmakta ve daha nadir olarak da

>>

başarılı olmaktadır. Yakın zamandaki değişiklikler, daha fazla kamu kaynağının direkt olarak akademik kurumlara göndermek yerine, Ulusal Bilim Merkezi (NCN) gibi yeni kurulan kredi ajanslarına aktarıldığını göstermektedir. Ancak ülke seviyesinde, kredilendirme sistemi-resmi olarak liyakat ve profesyonelliği desteklemekte- bölgeler arasındaki eşitsizliği pekiştiriyor. Kredilerin kayda değer bir bölümü başkent Varşova hakimiyetindeki Mazovia bölgesinden olan araştırmacılara tahsis ediliyor

Eşitsizlik, PhD fonları rekabet organizasyonu tarafından akademik merkezlere en seçkin profesörlerle girenlere büyük avantaj sağlanarak - araştırma başvurusunun genel değerlendirilmesinin %20'si danışmanın başarılarına bağlı- pekiştiriliyor. Kısıtlı kaynaklar için olan bu rekabet son 20 yılda PhD adaylarının 15 kat artmış olması ile daha da yoğunlaşmış durumda. Aynı zamanda, tamamlama oranı sadece iki kat fazla durumda². Bunun nedeni araştırma ve öğretim asistanlıklarının üniversitelerin büyük çoğunluğundan tasfiye edilmesi ile birlikte, PhD adaylarının sadece küçük bir oranının devlet bursu almakta olmasıdır ve bu şekilde mezun öğrenciler yeni bir belirsiz "elden çıkarılmaya hazır akademisyenler" sınıfına dönüştürüldü"³

Bu süreç akademinin yapısal durumunun üstünde güçlü etkisi olan Polonya'daki genel demografik değişimlerle çokça ilgilidir. Üniversite giden mezunların oranı post-sosyalist dönüştürmenin başlarında %9.8 iken dünyadaki en yüksek oranlardan biri olarak neredeyse %50'ye yükseldi. Aynı zamanda, akademik kurumların kamusal finansmanı, araştırmacı için az sayıda olan öğrencilerin sayısına bağlıdır (zaman sınırlamalı krediler ve daha sürekli iş olanakları sağlanmamakta). Polonya şimdilerde demografik bir kriz yaşadığından, öğrenci sayısındaki düşüşle, üniversiteler özellikle öğrenci çekmekte zorlanan

bölümleri vuran finansal sorunlar yaşamaktalar. Yakın zamandaki, Kuzey-doğu Polonya'da bulunan Białystok'daki felsefe programını kapatma ve bunun yerine- öğrencileri daha fazla etkileme olasılığı olan- bilişsel bilim fakültesi açma kararı oldukça dikkat çekti. Tüm Polonya'da, kamu tarafından finanse edilen felsefe enstitüleri (aynı zamanda diğer insan bilimlerine dair bölümler) ikincil öğrenim alanlarına- insani bilimler daima ikinci alan olarak seçilir, şimdilerde öğrencilerin vazgeçmek zorunda olduğu bir lüks- giriş ödemesi ile ilgili sorunlar yaşamaktadır.

Aynı zamanda, araştırma kalitesi için çabalama konusundaki resmi mantranın çok az tutar tarafı bulunmaktadır. Örnek olarak, Bilim Bakanlığı, özel bir şirketin sahibi olduğu ve metodolojik olarak şüpheli olan Thomson Reuters 'un "Dergi Referans Raporu"'nu çoğunlukla temel alarak puanlanmış makalelere dayanarak, bir Araştırma Ölçme Egzersizi yürürlüğe koydu. Dergi Referans Raporu 'nun sıralaması anlamlı olsa bile, onun Polonya'ya ait yinelenmesi akademik liyakatin değerlendirilmesini çarpıtıyor: bu listenin dışındaki makaleler şeffaf olmayan şekilde seçiliyor, bir çok kalite kriteri es geçiliyor ve biyoloji, sosyoloji, klasik çalışmalardan hukuk ve tıba kadar alanların performanslarını kıyaslamak imkansız bir sınıflandırmaya kalkışılıyor. Diğer türlü olan bütün yayınlar standartların altında olarak görülüyor ve aralarında ayırım yapılmıyor, öyle ki Oxford Üniversitesi Yayınevi tarafından yayınlanan bir monograf, İngilizce yazıldığı sürece, önemsiz bir matbaada basılan her hangi bir kitap kadar "değerli" görülüyor. Bu tip bir politikanın etkileri, özellikle insani ve sosyal bilimler için, yıkıcı ve göz ardı ediliyor.

Akademik üretimin değerlendirilmesinin demir kafesi dahil bir çok reform, kaliteden ziyade kontrole duyulan ihtiyaç ile ortaya konuldu. Örneğin, bütün fakülteler artık öğre-

me etkisini ölçen ulusal sisteme göre ölçülen detaylı bir öğretim planı hazırlamak zorunda bırakılıyor. Bürokrasideki kayda değer artışla amaçlanan, fakültenin ne yapıyor olduğundan ziyade ne yapıyor olduğundan emin olmanın önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Akademideki kaliteye dair neoliberal söylev, uygulamalı araştırmayı yüceltme ve hemen yarar sağlamayan alanların küçültülmesi ile sonuçlanıyor (felsefe ve sosyoloji dahil). Ama böyle bir kalite kavramı bile tamamen tutarlı değil. Örnek olarak, Polonya'daki kamusal olmayan üniversiteler- 1989 sonrası kurulmuş olan ve kar amacı gütmeyen kuruluş olarak faaliyet gösteren- öğretim ve araştırma kaliteleri kamu üniversitelerinden yüksek olsa da ve derslerin maliyet etkinliği fazla olsa da, sundukları dersler için devlet fonu alamıyorlar. Bütün bunlar gösteriyor ki, reformlar yüksek öğrenimi iyileştirmeyi amaçlamıyor, daha ziyade akademinin gücünü azaltmak için dizayn ediliyorlar.

Polonya akademisinin durumu vahim ama bu konuda yalnız değil.; dünya genelinde üniversiteler benzer zorluklar ve açmazlarla yüzleşmektedir. Genelde akademi topluluğu ve özelde sosyal bilimciler yüksek öğrenimi düzenlemede, reformcuların endişelerine hitap ederek ama mevcut değişimlerin yıkıcı sonuçlarından sakınarak, somut ve yapıcı alternatif öneriler oluşturmadıkları sürece, durum daha da kötüleşecek. Gerçekte hareket etmek için şimdiden geç kalınmış bile olunabilir. ■

¹ Mierzejewski M., Mikołajewska K., Rozenbaum J., "One or Many Sociologies? A Polish Dialogue," Global Dialogue 2:4, May 2012.

² Michalak D., "Studia doktoranckie w Polsce – latwo zacząć, trudniej skończyć," March 2013: <http://noweotwarcie.wordpress.com/2013/03/11/studia-doktoranckie-w-polsce-latwo-zaczac-trudniejskonczyc/>

³ Editorial: "Elden Çıkarılmaya Hazır Akademi" The Economist, 2010, retrieved from <http://www.economist.com/node/17723223>

> Yüksek Öğrenim Reformuna İlişkin Açık Mektup

Polonya Halk Sosyoloji Laboratuvarı Tarafından Polonya Sosyoloji Derneği, Varşova Üniversitesi ve Krakov Jagiellonian Üniversitesi Eleştirel Birimi'ne sunuldu, Polonya

Eylül 2013'te, Szczecin'de Polonya Sosyoloji Derneği'nin 15. toplantısı düzenlendi. Bir dizi öğrenci tartışmasından sonra, Halk Sosyolojisi Laboratuvarı, yüksek öğrenimdeki değişimlerle ilgili bir açık mektup sundu. Bu kongrede okundu ve eğitimcilerin büyük tepkisini çekti. Ocak 2014'te Varşova'da düzenlenen "Sosyoloji ve Günümüz Polonya'sında Sosyologlar" konulu konferansa sadece bir öğrenci temsilcisi davet edildi. Burada öğrenci sorunlarını ve üniversiteki krizlere olası çözümlerin teşhisini başlatan mektubu sunuyoruz. Mektup Krzysztof Gubański tarafından düzenlendi.

Krakov'daki Genç Sosyologlar Kongresi'nde yüksek öğretim reformunun ikilemlerini tartışıyorlar.

Baylar ve Bayanlar, Değerli Akademisyenler!

Biz akademik konularla ilgilenen bir grup öğrenciyiz. Bütün sosyoloji öğrencilerinin sesini temsil ettiğimizi iddia etmiyoruz. Ancak Varşova Üniversitesi ve Krakov Jagiellonian Üniversitesi öğrenci temsilcileri ola-

rak, akademideki güncel değişimlerle ilgili canlı tartışmalarımızı ortaya koymak ve bu şekilde öğrencilerin genel suçlamada olduğu gibi duyarsız olmadığını göstermek istiyoruz. Bu konularla ilgili geniş bir kitlenin ilgisini çeken, öğrencilerin başkalarının onlar adına konuşması yerine kendi seslerini duyurmayı istediğini

>>

gösteren, bir dizi seminer ve toplantı düzenledik.

Yüksek öğrenim konusundaki kamusal tartışmanın bilim adamlarının görüşlerinin nasıl dikkate almadığını kaygıyla gözlemledik. Bilim ve Yüksek Öğrenim Bakanlığı, bir hakem gibi hareket ederek, onlara modernleşmenin diğer ilerleyici değişimlerinin tutucu muhalifleri gibi muamele ederek bilimadamlarının oy hakkını reddetti. Dahası, reformlara karşı çıkmak, günümüz akademisine atfedilen şekliyle, patolojik bir sistemden türeyen ayrıcalıkların savunulması gibi görüldü. Aynı zamanda, reformun destekleyicileri onu kemikleşmiş bir eğitim sisteminden onları özgürleştirerek öğrencilerin yararına olacağını iddia ederek meşrulaştırdılar. Ancak öğrencilerin yararı meselesi, gerçek sesleri hiç bir zaman dikkate değer olarak görülmediği için hayali bir durum olarak kaldı. Gündelik siyasetin üstüne çıkmayı başarabilen öğrenci organizasyonları, en hafif ifadeyle ilgisizlikle karşılaştı ve sıklıkla taraf-sız bakış açısından mahrum olmakla yada kendi görüşlerini rahatça ifade edemiyor olmakla suçlandılar.

Reformlar hakkında tartışma bilim adamlarından yükselen iki tür tepkiye - piyasaya karşı akademi- yol açan, uzlaşmacı olmayan (öyle farzedilen) karşıtlığa odaklanıyor. İlk stratejide, bilim adamları piyasa düzenini onaylayan tartışmalardaki, Yeni Halk İdaresi ve neoliberal ideologlar tarafından şekillendirilen Bakanlık'ın durum tanımlamasını kabul etmek anlamına gelen kendi pozisyonlarını savunuyorlar. İkinci strateji olarak,

ortak seçkinciliğe kurumsal özerkliği ile idealize edilmiş bir topluluğu onaylamak anlamına gelen, muhafazakar pozisyonlarını savunmaktalar. Ama buradaki özerkliğin anlamı nedir? Bu piyasa ve devletten özerkleşme anlamına geliyor, ama bu çeşit bir özerklik mümkün değil. Bu tip bir muhafazakar savunma, bilim adamlarını feodal geri kafalılar olarak etiketleyen hükümet söylevinin çarkını sürdürmektir.

“Eğitimsel sahtekarlık” konusunda bu iddialı suçlamaların ve karşı suçlamaların yerine, modern üniversitelerin özellikleri ve ihtiyaçları konusunda ortak geliştirilmiş bir kamusal diyalogu öneriyoruz. Öğretimin öğrencileri öncelikli kitle ve sosyolojik bilginin akademiden geniş kitlelere ulaşmasında direkt bir ulaştırıcı kuşak olarak görmesini arz ediyoruz. Hükümetçe önerilen hizmet sağlayıcı-müşteri hizmeti mantığına karşın, bilim adamları hala otoriteye sahip ve profesyonel sosyalleşme sürecini belirlemeliler. Yaklaşım ve eğitimlerinde, öğretmenlerimizin sosyolojik bilginin sadece geleneksel kullanım yöntemlerine değil, kullanım çeşitliliğine dikkat çekmelerini istiyoruz. Bu konuda örnek olarak, Polonya ve Avrupa'daki yüksek öğrenimle ilgili tartışmalarda eşit katılım için yaygın bir mücadele verilmesi sonucu bilginin kolektif üretiminin gelişmiş olması verilebilir.

Reformlardan temel faydayı saylayacağı iddia edilen lisans ve lisansüstü öğrencilerinin karşıt olmanın “feodal üniversitenin tepkisel katılımı” olarak faydacı yorumlamasını yıka-

cak potansiyele sahip olduklarına inanıyoruz. Şimdiye dek öğrenci katılımını arttırmaya yönelik çabalarımıza rağmen bu potansiyel farkedilmedi. Problemin bir bölüm, öğrencilerin reformlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması (bu bizim düzeltmeye çalıştığımız şey), ama aynı zamanda günlük aktiviteleri ve ortak sorunları paylaştıkları öğretmenleri tarafından destek ve önderlik bulmada da eksiklik yaşamaktalar. Kamusal tartışmayı dış uzmanlara bırakmak hem öğrencilerin hem de araştırmacıların zararına. Akademisyenler üniversite ile ilgili durumlarda bile etkilerini yitirdiklerinde, öğrenciler artık onların yetkinliğini sosyal değişimin potansiyel araçları olarak görmemeye başlarlar ve ilgisizlik durumuna geçerler.

Bakanlığın hegemonik pozisyonunu destekleyen akademik çevrenin halihazırda püskürtülmesi yerine, eğitimcilerin, lisans ve lisansüstü öğrencilerin birleşmesi için çağrıda bulunuyoruz. Polonya Sosyoloji Derneği'nin sosyolojinin kaderi için katılım ve sorumluluğu dağıtmada katalizör olacağına inanıyoruz. Bu mektup diyalog için bir çağrı, işbirliği ve birlikte hareket etme için bir başlangıç. Bu nedenle, ortak meselelerimizin birlikte çözümünü konusunda bizim uğraşımızı farketmeleri için büyüklerimize başvuruyorduk. ■

¹ Örn. 3. Genç Sosyologlar Kongresi “Gelecekteki Sosyoloji – Umursayan Öğrenciler Arasında Tartışma” (Cracow, Haziran 2012); 4. Genç Sosyologlar Kongresi, “Yüksek Öğrenimde Değişimlerle Yüzleşen Öğrenci Topluluklarının Çelişkileri – Direnç Yada Uyum” (Krakov, Haziran 2013); Yaz Eleştirel Maratonu, “Eğitim Sisteminde Öğrenci Temsiliyeti” (Rabka, Haziran 2013).

> Küresel Diyalog Türkiye Ekibi

Ç

eviri yolculuğumuza Küresel Diyalog 2.4 ile başladık. İlk başta bu yolculuğun bir parçası olmaya gönüllü kişiler bulmak ve onları organize etmek zor oldu. Ama şimdi, editor ekibi aşağı yukarı oturdu. Biz Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşıyor ve çalışıyoruz. Bizi ayıran büyük coğrafi uzaklıklara rağmen, dijital medya aracılığıyla işimizi sürdürmeyi başarıyoruz. Bu *Küresel Diyalog* Türkiye ekibinin kısa hikayesidir. Aşağıda bizim kim olduğumuzudaha detaylı görebilirsiniz. ■

Dr. Aytül Kasapoğlu halen Ankara Üniversitesi Sosyoloji bölümünde bir Profesör'dür. Ana ilgi alanları afet sosyolojisi, sağlık ve hastalık sosyolojisi, sosyal bilim yöntemleri ve sosyal sorun çalışmaları.

Dr. Nilay Çabuk Kaya Ankara Üniversitesi Sosyoloji bölümünde bir Profesör'dür ve ana ilgi alanları toplumsal cinsiyet konuları ve gelişim sosyolojisidir.

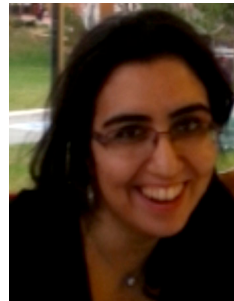
Dr. Günnur Ertong, ikisi de ekonomi alanında olmak üzere, 2003 yılında Bilkent Üniversitesi'nden lisans derecesini, 2005 yılında Ankara Üniversitesi'nden yüksek lisans derecesini aldı. 2011 yılında Ankara Üniversitesi'nden Sağlık Sistemi ve Hasta-Doktor İlişkisine Duyulan Güvenle ilgili sosyoloji doktora derecesini aldı. Dr. Ertong 2007-2012 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı'nda çalıştı. Halen, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Sosyal İstatistik, Araştırma ve Geliştirme Birimi'nde çalışmaktadır. Ana çalışma alanları, sağlık sisteminde güven, sağlık çalışanlarına yönelik şiddet ve daha yakın zamanda, risk altındaki çocukları içermektedir.

Dr. Zuhâl Yonca Odabaş, 2000 yılında Ankara Üniversitesi'nden mezun oldu, sonrasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden sosyoloji yüksek lisans derecesini aldı. 2009 yılında Ankara Üniversitesi'nden Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet konulubitirme tezi ile sosyoloji doktora derecesini aldı. Halen Atatürk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde Doçent olarak görev yapmaktadır ve ilgi alanları sağlık ve hastalık sosyolojisi, afet sosyolojisi ve toplumsal cinsiyet konularıdır.

Gizem Güner, 2013 yılında Ankara Hacettepe Üniversitesi'nden ekonomi alanında lisans derecesi ile mezun oldu. Sosyoloji alanında yüksek lisans yapmayı istemektedir ve şiddet sorunu ve onun sınıf ve etnisite ile olan ilişkileri ile ilgilenmektedir. Ocak 2013'ten bu yana *Küresel Diyalog* Türkiye ekibinde bulunmaktadır ve halen özel bir firmada denetçi olarak çalışmaya devam etmektedir.

Zeynep Baykal, İstanbul Bilgi Üniversitesi Politika bölümünden mezun oldu. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden yüksek lisans derecesini aldı. Türkiye'de Ermeni Kimliğinin Yapılandırılması: Yeşilköy Örneği teziyle Türkiye Sosyal Bilimler Derneği'nden ödül aldı. Halen Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde sosyoloji doktorasına devam etmektedir. Etnisite, kimlik, kültürel çalışmalar ve sanat sosyolojisi alanlarında çalışmaktadır. Ayrıca tiyatro eleştirmenliği ve dramaturji ile de ilgilenmektedir ve İstanbul Üniversitesi Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü'nde kurslar almaya devam etmektedir. Ekim 2012'den bu yana *Küresel Diyalog* Türkiye ekibinde bulunmaktadır.